

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1909. Andra Kammaren. N:o 24.

Fredagen den 12 mars.

Klockan 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 5 och den 6 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet grefve *Hamilton* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

med förslag till förordning angående ändrad lydelse af vissa paragrafer i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantals-skrifning m. m.; och

angående utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna järnvägsstationer m. m.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 3.

Föredrogos hvar för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner; och hänvisades därvid till särskilda utskottet n:o 2 Kungl. Maj:ts proposition angående statsunderstöd till kommunala och enskilda läroanstalter.

Till statsutskottet öfverlämnades härefter Kungl. Maj:ts propositioner:

angående höjande af statsbidraget till handelsflottans pensionsanstalt; och

angående pension å allmänna indragningsstaten åt förrådsarbetaren A. M. Lundell och vaktmästaren J. A. Adamsson.

Andra Kammarens Prot. 1909. N:o 24.

§ 4.

Efter föredragning af de på kammarens bord liggande motionerna hänvisades herr *Janssons* i Djursätra m. fl. motion, n:o 205, till kammarens tillfälliga utskott n:o 2 och herr *Olssons* i Blädinge motion, n:o 207, till särskilda utskottet n:o 1.

§ 5.

Vidare föredrogos, men blefvo ånyo lagda på bordet statsutskottets utlåtanden n:is 43 och 44, bevillningsutskottets betänkanden n:is 12 och 13, bankoutskottets utlåtande n:o 5, lagutskottets utlåtanden n:is 22, 23, 24, 25, 26 och 27 samt Andra Kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande n:o 6.

§ 6.

Under åberopande af i sådant afseende mellan herrar talmän träffad öfverenskommelse hemställde herr talmannen, det kammaren ville besluta att onsdagen den 17 innevarande mars företaga val af ledamöter och suppleanter i det särskilda utskott n:o 2, som Riksdagen beslutat tillsätta.

Denna hemställan bifölls af kammaren.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Jeansson* i Kalmar under 2 dagar fr. o. m. den 15 mars, » af *Callerholm* under den 13 mars och friherre *Fleetwood* under 4 dagar fr. o. m. den 13 mars.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,20 e. m.

In fidem

Per Cronvall.

Lördagen den 13 mars.

Klockan 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Albert Petersson* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående försäljning till Malmö stad af länsfängelset i Malmö med tillhörande område m. m.;

angående afstående eller upplåtelse i vissa fall af mark från kronoegendomar;

angående försäljning af lägenheter från förra landtmätarbostället Balsby n:o 23 i Kristianstads län;

angående försäljning af lägenheter från förra militiebostället Råby n:o 11 i Kristianstads län;

angående försäljning af områden från förra militiebostället Södra Lökaröd n:o 1 i Kristianstads län;

angående försäljning af en lägenhet från förra länsmansbostället Mada Östergård n:o 1 i Jönköpings län;

angående försäljning af lägenheter från förra militiebostället Allerum n:o 9 i Malmöhus län; och

angående utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Tomteboda och Järfva järnvägsstationer m. m.

De kungliga propositionerna blefvo på begäran bordlagda.

§ 2.

Härefter lämnades ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet *Albert Petersson*, som anförde: Herr talman, mina herrar! Ledamoten af *Besvarande af interpellation.* denna kammare, herr *Byström*, har med kammarens tillstånd till mig framställt följande interpellation: »Hafva några åtgärder vidtagits angående lagstadgad stängningstid för handelsbutiker, så att lagförslag därom må kunna för Riksdagen framläggas, och i så fall när kan man vänta ett sådant lagförslag?»

Såsom svar härå får jag meddela, att redan när herr *Byström* framställde sin interpellation, förelåg ett inom justitiedepartemen-

Besvarande af tet utarbetadt förslag till författning i ämnet. Sedan dess har någon tid åtgått, innan detta förslag kunnat bringas i det skick, att det varit färdigt framläggas för Riksdagen. Så har emellertid nu skett, och får jag alltså till Riksdagens Andra Kammare aflämnat Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag om förbud mot handels idkande å söckendag utöfver viss tid.
 (Forts.) Med detta torde jag få anse den till mig framställda interpellationen besvarad.

Den af herr statsrådet Petersson omnämnda propositionen öfverlämnades till kammaren, och blef densamma bordlagd.

Vidare yttrade

Herr Byström: Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till herr justitieministern för det svar han afgifvit, och får jag på samma gång uttala den förhoppningen, att det lagförslag, som nu är framlagd och som jag naturligtvis ännu ej haft tillfälle genomläsa, må vara sådant, att det fyller de rättmätiga kraf, som kunna ställas på detsamma, synnerligast som många tusenden däraf äro intresserade.

§ 3.

Föredrogs hvar för sig Kungl. Maj:ts på kammarens bord hvilande propositioner; och hänvisades därvid till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse af vissa paragrafer i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrifning m. m.

Till statsutskottet hänvisades Kungl. Maj:ts proposition angående utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna järnvägsstationer m. m.

§ 4.

Föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 43, i anledning af Kungl. Maj:ts i punkt 42 under sjätte hufvudtiteln af statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till införande af elektrisk belysning och värmeledning vid viss del af Vadstena hospital.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

*Ang.
inrättande af
profskolor för
utbildande af
lärningar m. m.*

Efter föredragning af statsutskottets utlåtande n:o 44, i anledning af väckt motion angående inrättande af profskolor för ut-

bildande af lärlingar samt anslag för detta ändamål, lämnades ordet till

Ang.
inrättande af
profskolor för
utbildande af
lärlingar m. m.
(Forts).

Herr Crafoord, som anförde: Statsutskottet säger, att »frågan om upprättande af skolor för utbildande af lärlingar står för närvarande på dagordningen i alla kulturländer, men dess lösande i praktisk riktning erbjuder synnerligen stora svårigheter, icke minst ur ekonomisk synpunkt, på samma gång som genom det samma stora fördelar vore att vinna för det allmänna.»

För så vidt jag kunnat finna, torde frågan om lärlingsskolor i utlandet redan vara löst, och i alla de stora kulturländerna är denna fråga så till vida aktuell, att man önskar flera skolor i mån som industrien växer och har behof af ytterligare rekrytering. Jag har redan i min motion redogjort för lärlingsskolorna i de tre förnämsta kulturländerna, England, Frankrike och Amerika, och erinrar jag nu därtill om de storartade skolor för utbildande af lärlingar, som finnas i Tyskland, Schweiz och Holland, så tror jag mig hafva till fullo styrkt, att Sverige är ett af de få länder, där lärlingsskolor af det slag, som i motionen åsyftas, icke finnas.

Utskottet har konstaterat, att handverksskolor eller s. k. yrkesskolor för handverkerier icke ha med motionen att skaffa, och däri är jag fullkomligt ense med utskottet. I min motion står ej heller något om sådana skolor.

Utskottet fäster vidare uppmärksamheten på de redan nu befintliga tekniska söndags- och aftonskolorna och deras möjliga lämplighet som undervisningsanstalter för de unga arbetarne.

Detta tillåter jag mig bemöta med ett citat ur min motion, sidan 11, andra stycket. »Den teoretiska undervisningen är förlagd till de två första morgontimmarna med lektioner två gånger i veckan för hvarje afdelning. Då lärlingarna vid denna tid på dagen äro glada, vid friskt humör, rena och i stånd att göra sitt bästa arbete, har det visat sig fördelaktigare att anordna undervisningen på morgonen än på aftonen efter den långa arbetstiden i verkstaden.» Detta enkla faktum torde ur ren pedagogisk synpunkt vara tillräckligt för att påvisa olämpligheten af att hänvisa den kunskapsökande verkstadsungdomen till aftonskolor. Och då afsikten med dessa skolor är att kunna nå, om icke alla, så åtminstone så många som möjligt af arbetarungdomen, så synes det mig, att man icke bör afskräcka ungdomen från att vidare utbilda sig genom att förlägga undervisningen till en tid på dagen, då vi alla andra efter dagens arbete söka hvila och vederkvickelse. Om vi genom lagar stadga minskad arbetstid för de unga, böra vi sannerligen icke hänvisa dem till nytt arbete efter verkstadstidens slut. Ty skall skolarbetet bära någon frukt, så bör det göras med allvar och noggrannhet.

Utskottet förmenar vidare, att de föreslagna lärlingsskolorna

Ang.
invrättande af
profeskolor för
utbildande af
lärlingar m. m.
(Forts.)

skola komma att meddela samma kunskapsmått som de nuvarande aftonskolorna. Detta vågar jag draga i tvifvelsmål. För dessa skolor tänkas icke några bestämda kurser, utan undervisningen göres i den utsträckning, som hvarje lärling kan tillgodogöra sig. Och begränsningen står praktiskt sedt i lärarens kunskapsmått och undervisningsförmåga.

Utskottet synes fasthålla vid den här i landet fastslagna satsen, att all undervisning skall ske efter *en* form och hvarje lärling ovillkorligen bibringas ett visst kunskapsmått i *alla* ämnen, utan hänsyn till de individuella anlagen, lärlingens håg eller fallenhet för att icke tala om hans blifvande yrke. En lärling, som skall bli gjutare, måste dock få en helt annan teoretisk utbildning än den, som skall bli svarfvare. Och samma är förhållandet i än större grad mellan en snickare och en plåtslagare eller en målare.

Utvecklandet af de individuella anlagen och inlärandet af de olika yrkenas tekniska detaljer kan icke ske i klump i några aftonskolor och efter någon för alla bestämd läroplan, utan måste baseras på personlig beröring, där läraren under det praktiska arbetets utförande är i tillfälle att rikta in lärlingarnas uppmärksamhet på de teoretiska grunderna.

Till sist ber jag att till statsutskottet få framföra mitt tack för det i stort sedt välvilliga omdöme utskottet fällt om denna motion, som jag anser vara synnerligen viktig, och vågar jag uttala den förhoppningen, att verkningarna af dessa lärlingsskolor icke alltför länge måtte dröja att visa sig i vårt land.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 6.

Om ändrad tid
för val af
taxerings-
nämnd m. m.

Till behandling förelåg härefter bevillningsutskottets betänkande n:o 12, i anledning af väckt motion om ändrad tid för val af taxeringsnämnd m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr Öberg: Herr talman, mina herrar! Sedan bevillningsutskottet, såsom framgår af det nu föredragna betänkandet, utöfver hela linjen godkänt de anmärkningar, som min medmotionär och jag gjort mot gällande bestämmelser i bevillningsförordningen rörande val af taxeringsnämnd m. m., och det tillika upplysts, att de anmärkta förhållandena nu äro föremål för Kungl. Maj:ts beaktande, i det utskottet inhämtat, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på de olägenheter, som äro förenade med val af taxeringsnämnd och att redan till nästa års Riksdag förslag i ämnet lär vara att från Kungl. Maj:t förvänta, återstår för oss motionärer icke något annat än att uttala vår tacksamhet till be-

villningsutskottet för den välvilliga behandling vår motion sålunda rönt, jämte det vi uttrycka vår lifliga förhoppning om, att de anmärkta förhållandena snarast möjligt måtte blifva afhjälpta. Ty såsom det nu är, hafva dessa stadganden uti praktiken icke något reellt värde, utan äro så att säga tomma pappersbestämmelser. För dem, som funnit ett eller annat taxeringsval oriktigt, har det mången gång känts ett behof att öfverklaga ett dylikt val för att komma till nödig rättelse, men då stadgandena, såsom redan blifvit anmärkt, äro af den art och beskaffenhet, att ett öfverklagande icke skulle leda till något resultat, har man nödgats afstå därifrån. För oss motionärer har det alltså varit tydligt och klart, att ett verkligt behof föreligger, och då detta till fullo af bevillningsutskottet erkänts, återstår, som sagdt, ingenting annat än att förhoppningsfullt afvakta det förslag, som i denna riktning är att förvänta.

*Om ändrad tid
för val af
taxerings-
nämnd m. m.
(Forts.)*

Herr talman! På grund af dessa förhållanden har jag icke något yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets i detta betänkande gjorda hemställan.

§ 7.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget bevillningsutskottets betänkande n:o 13, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående afgift för inrikes postanvisning och postförskott å högre belopp än 500 kronor.

*Om afgift för
inrikes post-
anvisning och
postförskott å
högre belopp än
500 kronor.*

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet lämnades till:

Herr Johansson i Jönköping, som anförde: Herr talman, mina herrar! Den föreslagna reformen bör hälsas med tillfredsställelse, ty sättet att genom postanvisning försända penningar är, såsom bekant, både bekvämt och i öfrigt för den allmänna rörelsen främjande.

Jag kan emellertid vid behandlingen af detta ärende icke underlåta påpeka, att postanvisningsrörelsen är i behof af reformering äfven i ett annat afseende än det, hvarom nu är fråga. Det är nämligen så, att rätten att afsända och emottaga postanvisning till så högt belopp som 500 kronor och enligt föreliggande förslag till belopp af mellan 500 och 1,000 kronor gäller endast postkontoren, under det att poststationerna icke få förmedla postanvisningar till högre belopp än 100 kronor. Häruti synes mig en ändring böra ske, så att äfven poststationerna få mottaga postanvisningar till högre belopp än 100 kronor. Visserligen kan man äfven genom poststationerna sända större penningbelopp, men man får i så fall skriva två eller flere postanvisningar, och detta

Om afgift för ökar ju onödigtvis besväret både för afsändaren och postfunktionärerna. Jag kan icke heller se, att det för postverket skulle medföra någon risk, om poststationerna finge emottaga postanvisningar till högre belopp än 100 kronor.

På samma gång, som jag uttalar min tillfredsställelse med den reform, hvarom här är fråga, har jag alltså velat påpeka, att postanvisningsrörelsen bör reformeras äfven i sådant afseende, att poststationerna bli berättigade att förmedla postanvisningar till högre belopp än 100 kronor. Något annat har jag ej att i detta ärende anföra.

Häruti instämde herrar *Magnusson* i Tumbult, *Söderberg* i Hobborn och *Berg* i Munkfors.

Herr Bromée i Billsta: Herr talman, mina herrar! Den af den siste ärade talaren framställda anmärkningen gjordes äfven inom bevillningsutskottet, och starka sympatier rådde inom utskottet för att den reform, som han omnämnde, borde göras. Man kom emellertid öfverens om, att detta var en sak, som det tillhörde poststyrelsen att bringa på tal och äfven låta verkställa, och då man hade förhoppning om, att styrelsen skulle vidtaga denna reform, har utskottet icke ansett sig i det nu till behandling föreliggande betänkandet böra yttra sig direkte om denna sak. Det är dessa skäl som gjort, att utskottet icke tagit upp frågan, oaktadt man haft sympatier för att denna reform borde vidtagas och ansett densamma vara af behovet påkallad. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen var härmed slutad, och blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 8.

Härnäst i ordningen föreläg till behandling bankouts-kottets memorial n:o 5, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändrade grunder för riksbankens förvaltning och verksamhet.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till bankouts-kottet hänvisad motion, n:o 104, hade herr *Kronlund* föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning om hvilka ändrade bestämmelser i afseende å grunderna för riksbankens förvaltning och verksamhet lämpligen kunde anses erforderliga för att åt riksbanken bereda den storlek och styrka samt den ställning i öfrigt, som med hänsyn till landets ekonomiska utveckling och allmänna rörelsen borde tillkomma riksbanken såsom landets centralbank, samt därefter för

Riksdagen framlägga de förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda.

Ang. ändrade grunder för riksbankens förvaltning och verksamhet.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att herr Kronlunds ifrågavarande motion icke måtte bifallas.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *Kronlund*, *Svensson* i *Skyllberg*, *Rune* och *Neiglick*.

Efter föredragning af utskottets hemställan yttrade:

Herr Kronlund: Herr talman, mina herrar! Såsom framgår af föreliggande utskottsbetänkande, synas bankofullmäktige anse, att den genomgångna krisen lägger i dagen, att allting är väl beställt, att allting är bra som det är i fråga om riksbankens organisation och utrustning och att densamma fullt motsvarar de kraf landets ekonomiska utveckling ställer på en centralbank, och bankoutskottet har sagt ja och amen till detta. Granskar man emellertid de händelser, som försiggått den senaste tiden, och riksbankens egna rapporter, finner man nog i själfva verket åtskilligt, som kan komma en att tvifla på, huruvida saken kan affärdas så enkelt, som bankofullmäktige och bankoutskottet ifrågasätta. Man erinrar sig exempelvis, hurusom i slutet af år 1907 på en vecka sedelreserven gick ned från 25 millioner till 13 millioner kronor, således sjönk från det normala eller 20 procent ända ned till 6 procent. Man såg vidare under samma tid, hurusom riksbanken nödgades uttaga och använda större delen af sin utländska kassareserv. Densamma nedgick från 25,000,000 kronor till omkring 6,000,000 kronor. Samtidigt nödgades riksbanken realisera en stor del, nära hälften, af sina utländska statspapper och exportera en mindre del af sin guld-kassa.

Dessa riksbankens egna till buds stående tillgångar voro emellertid icke tillräckliga för att fylla de utländska betalningsanspråken på vårt land. För att möta dessa betalningsanspråk nödgades riksbanken från riksgäldskontoret upplåna ett belopp af omkring 50,000,000 kronor, som riksgäldskontoret å sin sida hade upptagit i utländska lån för fyllande af andra beslutade statsutgifter, och riksbanken nödgades slutligen vända sig till landets största kommun för att få öfvertaga valutan för ett af denna kommun upptaget lån på 20,000,000 kronor.

Det var ju lyckliga omständigheter, att dessa medel funnos att tillgå och kunde upplånas, då de som bäst behöfdes, men icke kan man, mina herrar, därför säga, att riksbanken med sin dåvarande och nuvarande utrustning är fullt färdig och beredd att parera allvarsamma ekonomiska kriser. Den ekonomiska kris, som syntes vara i sin höjdpunkt i slutet af år 1907 och början af år 1908, var i själfva verket icke synnerligen häftig i jämförelse med

Ang. ändrade
grunder för
riksbankens
förvaltning och
verksamhet.
(Forts.)

förhållandet i andra länder. Och hade denna ekonomiska kris varit af en våldsammare art eller hade den i sin höjdpunkt varat några veckor längre, så kunde resultatet lätt hafva blifvit ganska ödesdigert för riksbanken.

Dessa tillfälliga kassareserver, som riksbanken nödgades anlita, måste naturligtvis snart återbetalas, och detta nödgade åter riksbanken att inom tämligen kort tid ur allmänna rörelsen indraga ganska stora belopp. Riksbankens utlåning uppgick den sista december 1907 till 256,000,000 och den 25 januari 1908 till 215,000,000 kronor. Således en indragning och en minskning i allmänna rörelsen af öfver 40,000,000 kronor på endast tre veckors tid.

Dessa omständigheter bidrogo naturligtvis att öka den allmänna penningknappheten, och den penningstramhet, som därigenom följde, vållade, som vi veta, ytterst kännbara olägenheter på många områden af vårt näringslif och vår industri, tvångsrealisationer, nedbringande af fabrikationen långt under det normala och däraf följande arbetslöshet. Och efter allt att döma, vållade slutligen denna penningstramhet, att stora naturliga tillgångar öfvergingo i utländska händer. Vi behöfva blott erinra oss Mölnbacka—Trysils bolag med dess oerhörda skogar och stora industriella etablissement, som under denna kristid öfvergick till engelska köpare.

Det är emellertid icke allenast dessa omständigheter, som för mig ha talat för en utredning om riksbankens organisation. Det är äfven andra förhållanden.

Hvad som i särskildt hög grad ansträngde riksbanken under denna tid och ställde så höga kraf på dess finansiella ställning, var den stora utländska kredit, som många af våra privatbanker upptagit i form af korta lån och kanske oftast för att gynna och främja den enskilda spekulationslusten. Då dessa lån skulle återbetalas och de enskilda privatbankerna icke hade penningtillgångar därtill, måste naturligtvis riksbanken träda emellan för att bevara landets kredit. Det är för att förekomma dessa plötsliga öfverraskningar, denna plötsliga omstörtning i penningmarknaden, som däraf naturligtvis blir en följd, som jag har påpekat önskvärdheten af, att riksbanken skulle kunna hålla en viss ordning på privatbankerna och deras mellanhafvandén med utlandet.

Men det är icke endast i detta afseende som riksbanken kan och bör utföra kontroll, det är äfven i ett annat för vårt näringslif viktigt afseende, nämligen normerandet af penningräntan. Riksbanken bör kunna förekomma dessa yttringar af en eller annan enskild bank som så att säga idkar krypskytte, höjer räntesatserna i konkurrensafsikt och af vinningslystnad, utöfver hvad de öfriga bankerna beslutat, och sålunda bidrager till att störa penningmarknaden.

Nu säger man, att man icke onödigtvis skall rubba eller röra vid riksbanken, ty det kan lätt störa landets kredit. Ja, att man icke onödigtvis rör vid riksbanken med en utredning i detta syfte

tror jag mig hafva visat, och att en utredning, som afser att stärka riksbanken för kommande dagar icke kan verka till rubbning af dess kredit, det torde väl ändock ligga i sakens natur.

Vi skola komma ihåg, att riksbanken fick sin nuvarande organisation i hufvudsak år 1897 med mindre förändring år 1901. Sedan dess har en lång försökstid förflutit och många erfarenheter kunnat hämtas. Den stora ekonomiska och industriella utveckling, som skett öfverallt i vårt land, ställer och måste naturligtvis ställa helt andra fordringar på riksbankens styrelse och organisation och fordrar, att icke riksbankens styrelse, såsom nu, till väsentlig del består af rena ämbetsmän. Näringslivet och affärsvärlden måste ovillkorligen fordra, att denna styrelse kommer mera i kontakt med dessa sidor af lifvet, och att representanter för näringslivet och affärsvärlden få säte i riksbanksstyrelsen eller, om man vill bibehålla den nuvarande organisationen, att dessa representanter åtminstone få en rådgifvande röst i riksbanken vid afgörandet af viktiga ekonomiska frågor.

Jag har vidare påpekat, att vi böra rusta riksbanken icke allenast för nu uppgående mera lysande konjunkturen utan äfven för eventuellt kommande allvarsdagar. Sedelreserven bör, som jag har påpekat, stärkas, bör vidgas så, att man har en större reserv än man hade år 1907, då den nedgick till ett minimum och lätt kunnat stoppa bankens hela utlåningsrörelse. De sakkunniga, som år 1900 afgåfvit ett utlåtande i fråga om ökad sedelutgifningsrätt, och hvart just tvenne af riksbankens fullmäktige hafva suttit, ha själfva gifvit mig ytterst starka skäl för denna min mening, och statistiken pekar hän på samma förhållande. De utgingo vid sitt förslag om ökad sedelutgifningsrätt från ett medeltal af utelöpande sedlar för de närmaste åren af 175,000,000 kronor. Redan två år därefter hade denna summa öfverskridits med 10,000,000 kronor och sedan har detta medeltal stigit till 187,000,000 kronor. Om en fabriksägare, en affärsman vill göra en ångpanna, beräknad för ett visst tryck, så gör han denna ångpanna så stark, att den icke endast uthärdar det normala, utan kanske ett mångdubbelt högre tryck, och jag vill tillämpa detta exempel äfven på riksbanken i denna fråga. Riksbankens fonder och dess kassareserv böra, synes det mig, äfven med ledning af erfarenheten från den föregående krisen, ökas och stärkas just för att stärka riksbankens ställning både utåt och inåt.

Det är ännu en sak som jag har påpekat i min motion, och det är önskvärdheten af en lifligare växelverkan mellan bankinspektionen och riksbanken; detta för att åvägabringa den kontroll på de enskilda bankerna, som jag har talat om. Visserligen gifves nu tillfälle för bankinspektionen och riksbanken att samverka genom en nyligen beslutad lagförändring, men till och med riksbanksfullmäktige själfva ha för oss i utlåtandet framhållit önskvärdheten

*Ang. ändrade
grunder för
riksbankens
förvaltning och
verksamhet.
(Forts.)*

Ang. ändrade grunder för riksbankens förvaltning och verksamhet.
(Forts.)

af att denna samverkan skulle göras effektivare och lifligare än hvad den nu är.

Slutligen har jag pekat på en intimare samverkan mellan Riksdagens penningförvaltande verk, riksbanken och riksgäldskontoret. En sådan samverkan är visserligen förutsatt i banklagen, men jag tror, att det icke skulle skada, om vi kunde utvidga denna samverkan och åstadkomma ett slags finansiell beredning i stora, hela landet berörande, ekonomiska frågor. Att nu bankstyrelsen på ett så förtjänstfullt sätt, som skett, lyckats att med nuvarande resurser rida ut stormen, hvilket vi nog alla erkänna, det lär väl i främsta rummet vara att tillskrifva riksbankens insiktsfulla och erfarna chef, men icke bör det dock utgöra en anledning för oss att nu, sedan den värsta faran är öfver, lägga armarna i kors. Det framhålles visserligen, att vi ingenting skola göra, innan krisen är öfver. Ja, vore det så, att icke krisen vore öfver, utan att man kunde vänta ett återuppreparande af de händelser, som ägde rum vid 1907 års slut, så skulle det enligt mitt förmenande vara det allra starkaste skäl för att vi genast upptoge denna fråga. Om åter, som jag anser, krisen är öfver, och vi för närvarande lefva under dess allmänna följder, utmattning och depression, synes mig äfven på denna grund, innan man kommer ifrån intrycket af händelsernas allvar och innan ännu en ny hausseperiod med sin sangvinism och optimism förtar intrycket af krisen, böra skridas till en utredning af dessa frågor. I samma mån som riksbanken tillföres en allsidigare sakkunskap på affärlifvets och affärsvärldens område, i samma mån den skänkes en starkare finansiell utrustning och gifves en smidigare anpassning efter den ekonomiska utvecklingen, i samma mån kan äfven riksbanken intaga en verklig centralbanks ledande ställning och ernå en mera effektiv och verksam kontroll öfver våra privatbanker och på det sättet bäst och säkrast reglera penningmarknaden och normerande inverka på vårt näringslif och vår ekonomiska utveckling. Och att just med ledning af den erfarenhet, vi haft under de senaste åren, företaga en utredning om dessa saker, borde väl egentligen vara af vikt och borde icke föranleda till en så kylig och kallt afvisande hållning som både bankofullmäktige och bankoutskottet visat i denna fråga.

Bankofullmäktige framhålla själfva, att guldkassan är för klen för nuvarande sedelutgifningsrätt, men de afslå icke allenast förslaget om ökad sedelutgifningsrätt, utan afvisa äfven hvarje tanke på en ökad guldkassa. De nämna icke ett ord om önskvärdheten af en dylik, och äfven detta synes mig tyda på, att det är mycket häri, som är de obotfärdigas förhinder.

Jag vill icke nu, innan jag sett, att denna sak kan påräkna litet intresse och förståelse här i kammaren, framställa något yrkande i frågan.

Jag har blott velat framlägga dessa synpunkter för att sätta herrarne in i saken.

Herr Neiglick: Herr talman! Då jag i likhet med herr Kronlund reserverat mig in blanco, men då jag icke kan instämna med honom i allt hvad han nu anfört, ber jag att i korthet få angifva hvad jag med reservationen åsyftat.

*Ang. ändrade
grunder för
riksbankens
förvaltning och
verksamhet.
(Forts.)*

Jag har icke blifvit fullt öfvvertygad om nödvändigheten af att genomföra alla de önskemål, som herr Kronlund framfört i sin motion, men det synes mig dock hafva varit önskligt, att utskottet icke så väsentligt baserat sitt yttrande på bankofullmäktiges utlåtande, utan ingått i en mera allvarlig granskning af de viktiga spörsmål, som herr Kronlund framfört. Särskildt gäller detta i fråga om riksbanksstyrelsens sammansättning och sättet för dess utseende. Äfven om man icke vill påstå, att det nuvarande systemet hittills gifvit anledning till några väsentligare olägenheter, ligger dock häri ingen garanti för framtiden. Det är i alla fall af så obestriddig vikt, att i riksbanksstyrelsen representeras den bankmässiga sakkunskapen, att det icke får bero af tillfälligheter, om så blir förhållandet eller icke, utan man bör väl söka på ena eller andra sättet vinna största möjliga garanti för att så sker. Nu har man invändt, att, då Riksdagen själf utser sex bankofullmäktige, Riksdagen har i sin hand att insätta i styrelsen de lämpligaste personer, som man kan få, och att häri ligger garanti nog. Men, mina herrar, det är nog icke tillräcklig garanti. De af herrarne, som varit med från äldre tider, långt innan jag och många med mig hade äran att komma in i kammaren, erinra sig nog, hurusom valen af bankofullmäktige kunnat få karaktär af partiifrågor, och i så måtto synes mig det nuvarande systemet innebära en fara. Det är farligt, om en af de för hela landets näringslif viktigaste frågor kan göras till en politisk fråga. Det är dock så stora och viktiga ekonomiska intressen, som äro beroende af riksbanksstyrelsen, att dess sammansättning icke gärna bör få bli en politisk färgfråga eller tilläfventyrs en politisk belöningsfråga. Äfven om det icke nu är så, kan det mycket väl komma att inträffa, att den verkliga sakkunskapen sättes tillbaka för andra hänsyn, om icke någon ändring vidtages i afseende på bestämmelserna för utseende af bankofullmäktige.

Nu kan det ju finnas olika sätt att vinna den trygghet i fråga om affärsvärldens inflytande på riksbankens styrelse, som herr Kronlund med sin motion åsyftar. Han har själf hänvisat på sakkunnige bisittare af ungefär samma karaktär som fullmäktige i telegrafverket och järnvägsstyrelsen. Men jag må säga, att jag för min ringa del, liksom bankofullmäktige, tviflar på lämpligheten af denna åtgärd. Det finnes emellertid andra utvägar att välja, exempelvis den, som flertalet främmande länder bestämt sig för, nämligen att man i centralbanken insätter enskilda aktieägare, som få inflytande på styrelsens sammansättning. Det vore väl icke heller alldeles otänkbart, att man införde den bestämmelsen, att ett visst antal af styrelsens ledamöter skola väljas bland affärsmännen. Nu vill jag icke uttala en bestämd mening om, hvilkendera utvägen

Ang. ändrade grunder för riksbankens förvaltning och verksamhet. kan vara den lämpligaste. Men det synes mig, att det hade varit önskvärdt, om bankoutskottet icke så afvisat denna fråga, utan sökt föra den framåt, och det är mot detta afvisande, som jag tilllät mig afgifva min reservation.

(Forts.)

Jag skulle endast vilja tillägga, att då Riksdagen biträdt bankoutskottets uttalande i dechargefrågan för riksbanken och därigenom gifvit ett så vackert erkännande åt riksbanksstyrelsen för dess ledning under svåra tider, synes mig just därför tidpunkten nu mycket lämplig att föra fram frågan om förändring i formerna för riksbankens sammansättning, då detta nu kunde ske utan att väcka anstöt, helst det ej kunde anses, att en sådan åtgärd riktade sin udd åt ena eller andra hållet.

Då herr Kronlund icke framställde något yrkande, skall icke heller jag göra det, utan vill jag blott uttala min förhoppning, att frågan kommer igen, ty den är så betydelsefull, att den bör göra det, och att den då går fram till en lycklig lösning.

Herr Palme: Herr talman! Det är ju helt naturligt, att efter en kris af så svårartad beskaffenhet som den, hvilken vårt land nyligen genomgått, hos mången skall uppstå tanken på reformer beträffande det centralorgan, som har att tillse, att kreditförhållandena inom vårt land äro reglerade och att vårt myntvärde hålles uppe. Så har också skett nu hos oss, och det har, som en framstående tysk nationalekonom, Max Wirth, påpekat, alltid inträffat efter hvarje kris, ofta nog midt under pågående kris.

Jag skall nu be att något få vidröra den senaste talarens anförande och slutet af herr Kronlunds anförande, däri han afhandlade frågan om förstärkning af riksbanksstyrelsen för att göra densamma mera lämpad att tillgodose handels, industriens och näringarnas behof. Såsom en första åtgärd påyrkar herr Kronlund i motionen, att man skall tillse, huruvida icke riksbanksstyrelsen borde reformeras i detta afseende, och han tillstyrker tillsättandet af bisittare, bestående af representanter för industri, handel och öfriga näringar och utsedda för vissa år af Kungl. Maj:t på förslag af vissa institutioner. Hvad beträffar bisittare till riksbanksfullmäktiges förstärkande vill jag medgifva, att den tanken ingalunda har varit fjärran från mig. För ett tiotal år sedan nedskref jag t. o. m. och publicerade ett förslag i det syftet. Men jag är lika skyldig som villig att erkänna, att jag därvidlag misstagit mig, och att den vägen, enligt min på noggrann pröfning grundade mening, icke är den, hvilken vi borde slå in på. Jag vill emellertid särskildt nämna, att jag dock aldrig ville gifva Kungl. Maj:t rätt att utse dessa bisittare.

Låt oss tänka, hur ett dylikt system med bisittare skulle verka. Det skulle bestå af ett visst antal representanter för vår bruksrörelse, för vår sågverksnäring, för jordbruksnäringen och för handeln och möjligen för ännu andra intressen. Svårt skulle det

helt visst bli enligt mitt förmenande att finna personer, som på en gång hade den alldeles nödvändiga öfverblicken öfver alla de ekonomiska förhållandena i hela vårt land och samtidigt i tillbörlig mån representerade sina olika näringar. Det skulle ju så lätt kunna hända, att exempelvis bruksmännen ansåge järnhandteringen vara den, som i främsta rummet måste af riksbanken omhuldas till förfång för jordbruksnäringen eller tvärtom. Och så ginge kanske därigenom riksbanken miste om den enhet i ledningen, som — jag vädjar till hvarje praktisk man i denna kammare — är nödvändig, när det gäller ett stort affärsföretag, och ett affärsföretag är dock riksbanken. Och det är att märka, att dessa bisittare förmodligen skulle sitta där utan att ha det stora personliga ansvar, som nu hvilar på bankofullmäktiges axlar. Och — kan man fråga — skulle fullmäktige blott höra deras råd utan att behöfva följa dem? eller skulle fullmäktige vara nödsakade att följa de råd, som af bisittarne afgåfves? Vore riksbanksledningen insiktsfull och stark, så vore det nog ingen konst för densamma att leda äfven dessa bisittare såsom riksbanksfullmäktige det ville. Vore återigen herrar fullmäktige icke insiktsfulla och icke i besittning af den styrkan, ja, då ankomme det på riksbankens hufvudman, Riksdagen, att utse nya och bättre fullmäktige, och detta oafsedt om det funnes bisittare eller icke. Hur jag ser denna fråga, kan jag icke finna, att motionären i tanken på bisittare i riksbanken funnit en lycklig lösning. Samma spörsmål har otaliga gånger varit uppe i utlandet och af praktiska bankmän och teoretiska nationalekonomer allmänt blifvit tillbakavisadt såsom opraktiskt och icke ledande till det äsyftade målet.

En tanke, som har kommit upp och det många gånger och äfven hos insiktsfulla finansmän i vårt land, är att lämna tillträde för enskilda aktieägare till vår riksbanksstyrelse. Det är en tanke, i hvilken ligger ett mycket beaktansvärdt uppslag enligt min mening och väl värdt att öfverväga, men jag tror icke, att det vore möjligt att genomföra en sådan tanke. Den svenska Riksdagen, och enkannerligen denna kammare, har alltid, då denna fråga varit före, emot densamma rest ett ovillkorligt motstånd. Riksdagen släpper icke ifrån sig den makt öfver riksbanken, som Riksdagen i 100-tals år har ägt. Därför tror jag icke på någon lösning i den vägen. Jag vill i detta sammanhang erinra herrarne om, att den reform, som för en del år sedan genomfördes och som innebar, att Kungl. Maj:t skulle äga att utse ordförande bland herrar fullmäktige i riksbanken, mötte i Riksdagen ett ganska starkt motstånd och var svår att få igenom.

Nej, det finns enligt min mening icke mer än en enda väg att gå i det afseendet, och det är den väg, som bankofullmäktige i sin skrifvelse till bankoutsrottet antydt, nämligen att, om behof däråf skulle visa sig, öka antalet fullmäktige. Men enligt mitt förmenande har ännu icke ett sådant behof visat sig. Låt så vara,

Ang. ändrade
grunder för
riksbankens
förvaltning och
verksamhet.
(Forts.)

Ang. ändrade
grunder för
riksbankens
förvaltning och
verksamhet.
(Forts.)

säger nu herr Kronlund, men vi måste dock tillse, att inom riksbankens förvaltning finnes samlad framstående praktisk affärsskicklighet och förmåga att rätt tillgodose handels, industriens och allmänna rörelsens behof. Ja, det är jag minst lika uppriktigt som herr Kronlund med om. Men jag hemställer till den ärade motionären, huruvida det icke i någon mån måste anses vara vårt eget fel, ifall icke i riksbanksledningen finnas representanter för näringslivet m. m. Det är ju dock vi själfva, som utse bankofullmäktige. Det ankommer då på oss att i riksbankens styrelse insätta personer, som ha de kvalifikationer, som herr Kronlund omnämnt. Emellertid måste vi om de nuvarande fullmäktige, hvilka vi nyligen i dechargedebatten gäfvö det allra amplaste erkännande, säga, att deras sätt att rida ut den storm, som för kort tid sedan öfvergått vårt land, varit synnerligen förtjänstfullt; och det ha ju båda de föregående talarne också i sina anföranden erkänt. Jag föreställer mig därför, att vi för närvarande härvidlag ingenting kunna åtgöra.

Innan jag öfvergår till den viktigaste af herr Kronlunds anmärkningar, den med hvilken han började, vill jag tillåta mig att taga upp ett par af hans smärre anmärkningar beträffande riksbanken. Han har talat om nödvändigheten att öka riksbankens fonder och att vi förty skulle göra större afsättningar till riksbankens reservfond. Jag ber emellertid att få betona, hvilket också af fullmäktige antydts i deras skrifvelse, att en ökning af reservfonden, såsom herr Kronlund önskar, endast i mycket ringa grad bidrager till att sätta riksbanken i stånd att fullfölja dess mål som centralbank. En centralbanks styrka beror icke i nämnvärd grad på storleken af dess egna fonder. Det är ett axiom, skulle jag nästan vilja säga.

Hvad vidare beträffar den växelverkan, som borde äga rum mellan riksbanken och andra institutioner, vill jag erinra om, att den 9 oktober 1908 emanerade en kunglig kungörelse, som reglerar förhållandet mellan riksbankens styrelse och bankinspektionen och medgifver riksbanksstyrelsen att taga del af en hel del ganska intima förhållanden, som komma till bankinspektionens kännedom under dess granskning af de enskilda bankernas verksamhet. Det är denna större rätt till samarbete mellan dessa båda institutioner, som delvis har satt riksbanken i tillfälle att uträtta ett och annat af hvad banken under förlidet år kunnat uträtta. Hvad beträffar samarbetet mellan riksbanksfullmäktige och riksgäldskontorets fullmäktige, skall jag om ett ögonblick klargöra för herrarne, att ett samarbete och ett ganska intimt och fruktbringande samarbete alltjämt existerar.

Den praktiska hufvudanmärkningen, som af herr Kronlund framställts, är dock den, att riksbanken behöfver stärkas och konsolideras, såsom herr Kronlund säger, den måste få en fylligare sedelutgifningsrätt. Såsom ett motiv för denna sin uppfattning

framhöll herr Kronlund nyss från denna plats, att under den tredje veckan i december månad 1907 riksbankens sedelreserv nedgick högst betydligt. Ja, denna sedelreserv var i det ögonblicket mycket liten. Men däri låg i och för sig intet betänkligt. Det hade varit betänkligt, om riksbanken på den grund hade blifvit tvungen att vägra affärsvärlden sitt stöd och indraga sina krediter. Men det behöfde riksbanken icke göra. Och hvarför kunde riksbanken med sådant lugn se denna nedgång i sedelreserven? Jo, emedan bankofullmäktige redan för länge sedan, långt innan man här i landet i allmänhet trodde på en blifvande kris, midt under det man här ännu lefde i högkonjunktorens stimulus, insett, att krisen snart skulle komma, och vidtagit försiktighetsmått mot densamma. Redan tidigt på sommaren 1907 ingingo riksbanksfullmäktige till riksgäldskontoret med en anhållan, att riksgäldskontoret omedelbart skulle upptaga det statslån, som först senare var afsedt att upptagas, och upptaga det till det högsta belopp, som var möjligt, detta oaktadt det för landets behof i öfrigt icke var nödvändigt att då upptaga ett lån och icke heller till ett sådant belopp. En af fullmäktige i riksgäldskontoret har offentligen förklaradt i en tidning, att om icke riksbanken i tid varnat faran och energiskt framhållit nödvändigheten af betalningsbalansens stärkande, hade det varit mycket tvifvelaktigt, om 1907 något utländskt lån alls blifvit upptaget. Det var således på riksbankens framställning, som detta lån togs upp vid denna tid och till så stort belopp. Och detta visar väl om något, att ett intimt och fruktbringande samarbete äger rum mellan riksbankens och riksgäldskontorets fullmäktige.

Dessutom vidtogo bankofullmäktige under krisens gång den af herr Kronlund omnämnda åtgärden att göra upp med Stockholms stad att, till dess staden fram i maj 1908 själf skulle behöfva låne-medlen, få disponera valutorna på det lån om några och 20 millioner kronor, som Stockholms stad då kontrakterade i utlandet. Och för öfrigt är väl att märka — men vid detta har herr Kronlund icke fäst någon uppmärksamhet i sin motion —, att riksbankofullmäktige enligt § 20 i riksbankslagen och § 10 i det för riksbanken utfärdade reglemente äga rätt att upptaga en utländsk kredit på 20 millioner kronor. Detta medgifvande af Riksdagen ha bankofullmäktige icke begagnat sig af under ifrågavarande kris, likasom de icke heller behöfde begagna de utländska valutor, som de fingo genom rätten att disponera Stockholms stads lån.

Då sålunda särskildt genom riksbanksledningens förutseende politik sedelreserven åter inom kort, såsom framgår af bankrapporterna, uppgick, torde af den helt naturliga och fullkomligt väntade nedgången mot årsskiftet af sedelreserven icke kunna dragas den af motionären dragna slutsatsen, att riksbanken, om den genom ökad användning af sin sedelutgifningsrätt ägt större ekonomiska

Ang. ändrade
grunder för
riksbankens
förrättning och
verksamhet.
(Forts.)

resurser, kunnat ingripa för att mera, än som skett, afvärja krisens verkningar och lätta det rådande ekonomiska betrycket.

Jag tror mig nu genom dessa antydningar ha ådagalagt, att riksbankens sedelutgifningsrätt under hela denna kris, den svåraste, som vårt land genomgått sedan slutet af 1850-talet, visat sig tillräcklig för den allmänna rörelsens behof i trots af de mycket starka påkänningar, som riksbanken för understödjande af vår handel och industri och icke minst för understödjande af våra banker har måst vidkännas.

Motionären synes för öfrigt själf ha insett, att man icke utan vidare kan öka sedelutgifningsrätten, utan att en sådan ökning nödvändiggör en kraftigare grund för sedelutgifningen, än hvad som för närvarande finnes. Motionären påpekade äfven den saken i sitt anförande nyss. Det anses allmänneligen såsom ett — om jag så må säga — internationellt bankaxiom, att den metalliska valutan skall uppgå till omkring $33\frac{1}{3}$ procent af utelöpande sedlar. Nu visar emellertid vår statistik, att det icke varit möjligt att uppbringa riksbankens guld-kassa till det beloppet. Riksbankens guld-kassa utgjorde år 1908 icke fullt 32 procent af sedelutgifningsrätten. Under åren 1904—1906 uppgick guld-kassan aldrig till $33\frac{1}{3}$ procent af sedelutgifningsrätten, och endast under åren 1907—1908 öfversteg guld-kassan denna procent några gånger och då till högst 34,31 procent. Vill man därför öka sedelutgifningsrätten, måste man stärka underlaget för denna utgifningsrätt, och i det afseendet kommer motionären med förslag om en stark utländsk kassareserv. Ja, det låter mycket tilltalande vid första påseendet, att liksom Tyskland hade sina milliarder i Spandaus fästnings-hvalf, så skola vi ha en stark utländsk kassareserv för att öka grunden för riksbankens sedelutgifningsrätt. Bankofullmäktige ha påpekat i sin skrifvelse, hur olämplig en sådan åtgärd vore, och jag anser, att den skulle vara i hög grad farlig och i hög grad skadlig med afseende på vår kredit i utlandet. Det skulle nämligen ovillkorligen där uppfattas som ett svaghetstecken, att vi på detta vis nödgades lägga upp en dylik kredit. Jag tror således icke, att den åtgärden är lämplig, och den är icke håller behöflig. Jag ber att i det afseendet få hänvisa till att af förliden Riksdag bereddnes möjlighet att utsläppa icke mindre än 40 millioner kronor skattkamarväxlar för att vid behof förstärka riksbanken. Och därtill har banken de 20 millioner kronorna enligt banklagens § 20.

Till slut vill jag, sedan jag nu tror mig i sak hafva bemött den ärade motionären, ytterligare säga några ord. Jag vill hemställa till denna kammare, huruvida den anser, att det närvarande ögonblicket är lämpligt att komma med ett så vidtgående förslag, som den ärade motionären här har framställt. Jag vill hemställa, om det är lämpligt att gripa sig an med ett genomgripande lagstiftningsarbete i ett ögonblick, då den nyss förfärligt svåra krisen

ännu icke är fullt avslutad. I olikhet med den förste talaren här hyser jag nämligen den åsikten, att krisen icke är fullt öfverstånden. Ännu finnes det mycket i vårt land, som står och vacklar, ännu har ej förtroendet återvändt. Ja, krisen är så litet avslutad, att om den krigsfara, som under senaste tiden hotat Europa, bröte ut, skulle vi här sannolikt få synnerligen svåra efterkänningar af krisen, efterkänningar, hvilka skulle visa, att den ännu icke är avslutad.

Ang. ändrade grunder för riksbankens förvaltning och verksamhet.
(Forts.)

Det är icke då lämpligt att gripa sig an med ett stort lagstiftningsarbete på detta område.

Jag håller sålunda före, att den lämpligaste tidpunkten för en undersökning af den natur, som motionären har föreslagit, först är kommen, när vi kunna historiskt öfverblicka krisen, först när vi kunna samla ihop alla erfarenheter från densamma, i hvad angår icke blott krisens orsaker och begynnelse, dess utveckling och höjdpunkt, utan äfven dess avslutning och dess följder. Först då kunna vi med lugn gripa oss an denna undersökning och eventuellt därpå grundad lagstiftning. Jag förstår mycket väl, jag säger det ännu en gång, att herr Kronlund kommit fram med sin motion, och den innehåller åtskilligt tänkvärdt, som vi vid ett annat tillfälle kunna resonera om, men den väcker också i mitt minne ett gammalt franskt ordspråk: *après la bataille il y a bien de généraux*, hvilket jag skulle vilja öfversätta med: efter striden finns det nog godt om generaler.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till bankoutskottets hemställan.

Herrar *Mallmin, Vahlquist* och *Larsson* i Säby instämde häruti.

Herr Rune: Herr talman! Då jag är reservant, tillkommer det mig att öfva kritik gentemot utskottet, men detta har ju egentligen icke sagt något i sitt betänkande, och då är det svårt att framställa en sådan kritik. Utskottet har emellertid uttalat följande: »Med den ställning, centralbanken har till landets affärlif och ekonomiska utveckling, kunna ofta förekommande ändringar i denna organisation eller i grunderna för bankens verksamhet lätt föranleda rubbningar inom affärsvärlden samt böra därför undvikas, såvida ej afgörande skäl förebringas för en ändring.»

Gentemot detta uttalande skall jag be att få citera ett kommitébetänkande af år 1900, afgifvet af herrar Benckert, Herslow, Langenskiöld och Törnebladh. Där säges nämligen på ett ställe: »I sitt ofvannämnda vid innevarande års riksdag afgifna utlåtande har sammansatta banko- och lagutskottet uttalat, att, därest grunderna för sedelutgifningen komme att ändras, det vore önskvärdt att träffa bestämmelser, som kunde blifva bestående. Med anledning häraf vilja kommitterade, som anse skäl ej föreligga att för närvarande vidtaga ändring i nu gällande bestämmelse rörande maximibeloppet

Ang. ändrade
grunder för
riksbankens
förvaltning och
verksamhet.
(Forts.)

af den obetäckta sedelkontingenten, framhålla, att det synes ligga i sakens natur, att detta belopp tid efter annan justeras. I den mån näringslivet kräver ökad sedelemission, kan en höjning i sagda maximibelopp naturligtvis äga rum. Så har ock, såsom bekant, skett i andra länder, där kontingentsystemet tillämpas. När en dylik ändring i lagstiftningen ifrågakommer, innebär ju detta intet, som är ägnadt framkalla oro, utan tyder tvärtom endast på ett stadigvarande framåtskridande i den ekonomiska utvecklingen, och det är sålunda ingalunda önskvärdt, att lagstiftningen i förevarande del varder oföränderlig.»

Sådan var dessa sakkunnige kommitterades åsikt år 1900. Jag åberopar deras auktoritet gentemot utskottet, då det säger, att man icke bör vidtaga ändringar i riksbankens organisation allt för ofta.

Jag vill något beröra utskottets vice ordförandes kritik af motionen, i hvad den afser riksbankens organisation och dess styrelses sammansättning. Han synes särskildt ha fäst sig vid den framkastade tanken, huruvida bisittare skola utses eller ej, detta väl därför, att det är lätt att kritisera denna tanke. Jag tror, att det icke är så klokt, däri är jag ense med honom, att tillsätta bisittare, som visserligen ingripa i bankens förvaltning, men icke ha något mera direkt ansvar. Emellertid har han ej med sin kritik velat eller kunnat bemöta det uttalandet, att representanter för handeln och industrien böra ha säte och stämma i riksbankens styrelse.

Vidare anförde utskottets vice ordförande, att det skulle kunna tänkas, att man ökade antalet riksbanksfullmäktige. Jag vill gentemot detta framhålla, att man kanske icke vinner det afsedda ändamålet att få handeln och industrien representerade genom att öka detta antal. Äfven är det fortfarande möjligt, att trots en sådan ökning politiska synpunkter vid utseende af fullmäktige komma att göra sig gällande, och det är bestämdt icke lyckligt att låta politiken allt för mycket spela in, när det är fråga om sådana ekonomiska förhållanden.

Det har yttrats, att Riksdagen själf utser bankofullmäktige, och att man därför icke behöfde några särskilda bestämmelser, som skulle bereda handeln och näringarna representanter. Detta kan tyckas vara sant, men erfarenheten om huru bankofullmäktige hitills utsetts talar ett annat språk, nämligen att man faktiskt icke har någon garanti i den vägen, och hvarför skall man då kunna antaga, att hädanefter mera hänsyn kommer att tagas till handeln och näringarnas fordringar? Man bör visserligen tro godt om allting, men när man i detta fall sett exempel på annat förut, gör man klokt uti att för framtiden icke hysa allt för stora förhoppningar uti saken.

Vi veta alla, att efter några års ekonomiskt uppsving här i landet, hvilket åtminstone ej mot slutet af perioden var fullt naturligt, utan i viss mån konstladt, inbröt krisen år 1907 med svåra rubbningar uti våra ekonomiska förhållanden. Vi veta också, att

verkningarna af krisen ännu ligga som en mara öfver landet. Det är säkert, att det icke uteslutande är de dåliga konjunkturer, som råda öfverallt på världsmarknaden, som försakat den allmänna ekonomiska depressionen i fråga om handel och näringar här i vårt land, utan att ett ökad tryck i detta afseende har utöfvats däraf, att verkningarna af krisen ur finansiell synpunkt, i fråga om ränta, bristande penningtillgång m. m., varit här i landet mera och under längre tid kännbara än i andra land. Jag vill visst icke säga, att det alltid bör vara så, att räntorna äro billiga. Detta är långt ifrån min mening, utan det är naturligt och nödvändigt, att efter den starka spekulatonen behöfs ett bakslag, men man kan väl hysa olika meningar om, huruvida icke bakslaget i detta fall varit kraftigare än nödvändigt varit. Åtminstone hafva representativa män på handels och näringarnas område sagt mig, att det enligt deras uppfattning kunde ifrågasättas, om ej vårt land i detta fall lever under ogynnsammare förhållanden än andra länder, där normala penningeförhållanden tidigare återinträdt.

Ang. ändrade grunder för riksbankens förvaltning och verksamhet.
(Forts.)

Det är allmänt känt, att det för närvarande här i landet råder brist på företagsamhet, att här råder stor arbetslöshet och att handel och näringar ligga nere. Vore det då icke önskvärdt att få en utredning till stånd, huruvida man icke genom att ändra förutsättningarna för vårt kreditväsende i allmänhet och enkannerligen för riksbankens del skulle i någon mån kunna underlätta de svårigheter, som för närvarande förefinnas för handel och industri. Jag tror för öfrigt, att det skulle ute i landet hälsas med tillfredsställelse, om Riksdagen visade sig kunna sitt ansvar i detta fall, åtminstone så till vida, att, då frågan bragts under diskussion, man åvåga-bragte en utredning. Jag tror, att därigenom förtroendet till framtiden betydligt fortare skulle återkomma, och den moraliska faktor, som ligger i ett sådant förtroende, bör man icke underskatta.

Såsom vi känna, försakades riksbanken under krisen synnerligen stora svårigheter genom det förhållandet, att enskilda banker hade åsamkat sig stora sväfvande skulder i utlandet. För min del anser jag, att det skulle vara nyttigt att få en utredning till stånd, på hvad sätt man skulle kunna, om jag så må säga, åstadkomma en kontroll från riksbankens sida gentemot de enskilda bankerna för att undanröja sådana missförhållanden. Jag förbiser då icke, att det är ganska riskabelt att utrusta riksbanken som någon sorts polisman gentemot de enskilda bankerna. Denna sak måste ordnas med synnerlig stor försiktighet, så att man icke kringskar de enskilda bankernas rörelsefrihet. De enskilda bankerna ha ju jämte riksbanken en mycket stor funktion att fylla här i landet. Lyckligast torde i detta afseende vara, om riksbanken kunde så tillmötesgå de enskilda bankerna, att dessa funne med sin fördel förenadt att icke ställa sig i beroende af utlandet. Men just därför att denna

Ang. ändrade
grunder för
riksbankens
förvaltning och
verksamhet.
(Forts.)

sak måste behandlas med försiktighet, anser jag en sakkunnig utredning i sådant afseende vara af nöden.

Vi ha nyss hört framhållas riksbankens ekonomiska styrka, då krisen kom. Jag skall tillåta mig att litet närmare gå in på denna fråga. 1903 hade man i hufvudsak samma stadganden för riksbanken, som ännu äro gällande. Jag har icke uppgifter för längre tid tillbaka, men detta år var riksbankens totala omsättning något öfver 7 milliarder kronor; 1908 var totalomsättningen något öfver $11\frac{1}{2}$ milliarder; sålunda hade riksbankens totalomsättning från 1903 till 1908 ökats med 60 procent. Vi veta, att inkomsten af kapital och arbete var 1895, sålunda för 14 år sedan, 465 millioner kronor, enligt den sista uppgiften däremot var den 1,245 millioner kronor. Jag har med detta velat visa, att den ekonomiska utvecklingen i vårt land under senare åren undergått en mycket stor expansion. Man kan då tänka sig såsom en naturlig sak, att landets centralbank fått sina resurser ökade i samma proportion. Men detta är icke fallet. Den lag, som år 1903 gällde för riksbanken, gäller ännu. Riksbankens resurser ha icke heller i nämnvärd grad ökats sedan den tiden. När man tänker på detta, blir man icke förvånad öfver att erfara, huru det gick, då krisen kom. Då var riksbanken, såvidt jag kan bedöma, i den situationen — och det har icke på något sätt motsagts från någon sida — att den icke med egna resurser kunde reda sig. Jag vill gifva allt erkännande åt fullmäktige, som voro nog framsynta att redan på sommaren 1907 förutse, att krisen skulle komma och som i följd däraf vidtogo erforderliga skyddsåtgärder. De vände sig till riksgäldskontoret med begäran om hjälp, och riksgäldskontoret var i den lyckliga situationen, att det hade uppdrag att taga upp ett större statslån, och genom att detta lån i god tid upptogs blef ställningen räddad. Det understöd, som riksgäldskontoret sålunda kunde lämna riksbanken, uppgick till 40 å 50 millioner kronor, och det kan man förstå var ett kraftigt handtag. Men jag frågar herrarne: hvad förtjänst har riksbanken af att riksbankschefen var så framsynt, att han gjorde denna framställning till fullmäktige i riksgäldskontoret? Förtjänsten tillkommer väl riksbanksstyrelsen och i främsta rummet riksbankschefen, men icke vittnar det godt om riksbanken och dess finansiella ställning. Att riksgäldskontoret stod i begrepp att taga upp ett utländskt lån var en ren tillfällighet, och hade icke riksgäldskontoret varit i den situationen, undrar jag, huru det hade kunnat gå. Trots dessa gynnsamma förhållanden uppgick dock vid en viss tidpunkt under december månad 1907 sedelreserven endast till något öfver 13 millioner kronor. Ställningen var så betänklig, att den åtgärden vidtogs, att de större bankerna här i Stockholm om aftnarna satte in sin dagbehållning på giro uti riksbanken för att ställningen skulle se bättre ut. Professor Cassel har yttrat i sin broschyr om riksbanken, att riks-

banken begärde detta för att lätta sin ställning. Riksbankschefen har bemött detta och därvid uttalat sig på följande sätt:

»Svagheten i bankens ställning fick», säger emellertid professor Cassel, »sitt bedröfligaste uttryck, då banken nödgades anmoda några större privatbanker i Stockholm att skicka upp sina kassor om kväl-larna, för att riksbankens rapporter skulle se bättre ut.» Nu förhöll det sig så, att under en kort tid några privata banker om lör-dagskvällarna insatte på sina giroräkningar i riksbanken en del af sina kontanta behållningar. Förslaget härom väcktes icke af riksbanken, utan framkom från en af privatbankerna och utgjorde ett uttryck för den sträfvan till samarbete, som under krisens värsta dagar ägde rum mellan riksbanken och de större privata bankerna. Man ville helt naturligt söka att på allt sätt lätta bördan för riksbanken. Vid sådant förhållande ansåg riksbanken sig ej böra afböja anbudet, ehuru det för riksbanken själf var tydligt, att åtgärden ej var behöflig. Emellertid visade det sig, att anordningen — som i sak ej innebar annat, än att riksbankens kassor skulle för de ifrågavarande bankerna hållas öppna utöfver den vanliga banktiden —, medförde ett ganska stort tillskott i arbete för riksbankens tjänstemän. Åtgärden förryckte äfven riksbankens statistik, enär siffrorna ej blefvo jämförliga med siffrorna för motsvarande tid för föregående år. Af dessa orsaker hemställde riksbanken ganska snart, att de omtalade insättningar skulle upphöra.»

Jag frågar nu herrarne: hvad är det för skillnad mellan att, som professor Cassel gjort, påstå, att riksbanken gjort framställning om att penningarna skulle insättas hos riksbanken, eller att såsom baron Langenskiöld säga, att det var de enskilda bankerna, som föreslogo detta för att hjälpa riksbanken och som för att visa sin samhörighet med riksbanken begärde att få sätta in dessa pennin-gar? Det betyder väl här i sak detsamma hvem som i detta fall tagit initiativet. Riksbankens ställning ansågs vid den tiden således äfven af de privata bankerna vara svag och i behof af hjälp. Jag åberopar detta som ett tydligt bevis på, att riksbankens ställning verkligen var svag under krisen.

Jag skall be att få fästa uppmärksamheten på ännu ett ytt-rande från sakkunnigt håll, som visar, att riksbankschefen visser-ligen är värd all erkänsla för att han under krisen skött riksbanken väl, men som också ådagalägger, att riksbanken vid denna tid var i en sämre situation än tillbörligt var. Den 13 november 1908 skref doktor Carl Herslow, som herrarne veta, en auktoritet på detta område, följande:

»Men när en gång Sveriges finansiella historia skrives för det gångna år, hvars fruktansvärda allvar icke många synas ha fattat, då, om icke förr, skall man göra rättvisa åt det otroliga arbete, den vidsynta blick och den ihärdiga, bekymmerfyllda, men aldrig slappnande omtanke, hvarmed riksbankens nuvarande chef stödt hvad som kunde stå, jämkat och ledt i nya banor hvad som icke

*Ang. ändrade
grunder för
riksbankens
förvaltning och
verksamhet.
(Forts.)*

Ang. ändrade grunder för riksbankens förvaltning och verksamhet. (Forts.) kunde fortgå i de gamla, dag för dag upptagande till granskning och behandling det ena efter det andra af de många vidtfamnande osolida eller i hvarje fall ännu icke stadgade affärsföretag, som föregående klangperiod framalstrat och som, ofta sammanväfda med hvarandra, nu på en gång hotade att falla. Det är sant, att detta slags arbete i vanliga tider icke åligger en riksbankschef; det är vidare möjligt, ja, antagligt, att äfven ett och annat af det han ombildat kan ändock framdeles visa sig vacklande och medföra förlust. Men ännu säkrare är, att i den situation som förelåg endast han innehade den position och de egenskaper som behöfdes för att förebygga en verklig kris, hvilken, träffande landet, då det var svagast rustadt att bära den, skulle följts af ett brakande från Haparanda till Ystad.»

Jag vädjar till herrarna, om icke häraf framgår, att krisen var allvarlig och att vår främsta penningeinstitution, riksbanken, icke var tillräckligt rustad att möta faran, fastän genom en god ledning och hvarjehanda andra lyckliga omständigheter denna fruktansvärda fara blef så godt som afvärd. Särskildt vill jag påpeka, att det ju dock är Riksdagen, d. v. s. de enskilda riksdagsmännen, som i egenskap af riksbankens principaler bära ansvaret för den säkerhet, som bör finnas inom vårt kreditväsende, och jag vill då fråga, huruvida icke de, som ha detta ansvar, böra göra allt hvad göras kan för att genom grundlig sakkunnig utredning förvissa sig om hvilka åtgärder lämpligen böra vidtagas för att vår riksbank och vårt keditväsende för framtiden må i görligaste mån skyddas för sådana faror och rubbningar, med hvilka den senaste krisen hotat.

Då jag sålunda, herr talman, tror, att det är både nödigt och nyttigt att en allsidig utredning företages angående riksbanken och alla dess förhållanden, skall jag be att få yrka bifall till motionen.

Med herr Rune förenade sig herrar *Thylander, Lindberg och Camitz.*

Herr Kronlund: Herr talman! Den ärade talaren på stockholmsbanken har talat så väl om bankofullmäktige, att han kan sägas ha dokumenterat sig själf som bankofullmäktig, för såvidt man bland dem icke vill finna någon reformvänlighet. Han har uttalat sitt »pater peccavi» för att han i Aftonbladet för tio år sedan lifligt påyrkade, att riksbanken skulle på ett eller annat sätt sättas i intimare kontakt med näringslifvet och affärslifvet. Ja, herr Palme och Aftonbladet *nu* äro tyvärr icke desamma som herr Palme och Aftonbladet för tio år sedan. Herr Palme har vidare betonat, att det förefinnes ett samarbete mellan riksbanken och bankinspektionen. Ja, det har jag också sagt, men jag vill erinra herr Palme om, att t. o. m. den ledamot af bankofullmäktige, som var närvarande i bankoutsrottet, påpekade önskvärdheten af att ett

lifligare samarbete skulle finnas mellan bankinspektionen och riksbanken, och detta bör väl utgöra ett ytterligare stöd för de påståenden och önskemål, jag framhållit.

Ang. ändrade grunder för riksbankens förvaltning och verksamhet.
(Forts.)

Herr Palme sökte bagatellisera den nedgång af sedelreserven, som jag betonat förefanns i slutet af år 1907. Ja, om herr Palme vill bagatellisera detta, skall jag ytterligare påvisa några siffror, för den händelse herr Palme icke är alldeles döf för all statistik. Sedelreserven i förhållande till sedelutgifningsrätten utgjorde i medeltal för år 1905 26,2 procent, för år 1906 23,8 procent, för år 1907 19,7 procent och för 1908 20,9 procent. Detta visar väl om något, att sedelreserven, denna reserv, hvarpå vi i onda tider hafva att ekonomiskt stödja oss, blir allt svagare och svagare för hvarje år; och man har sålunda skäl att taga under öfvervägande, huruvida icke reserven bör stärkas. Bankofullmäktiges ställning i denna fråga leder osökt tanken in på föregående tillfällen, då det också var fråga om en utvidgning af sedelutgifningsrätten. Här väcktes af några ledamöter i båda kamrarna år 1899 en motion om ökning af sedelutgifningen. Bankofullmäktige sade, att allt var bra som det var och att detta icke behöfdes. År 1900 återkom en motion i samma syfte, och herrar fullmäktige tillfrågades i ämnet och sade också då, att allt var bra som det var och att någon åtgärd icke behöfde vidtagas. Men Riksdagen fann verkligen förhållandena vara sådana, att de påkallade en ökning, och föreslog mot bankofullmäktiges önskan och i enlighet med de allmänna önskningarna inom landet en effektiv ökning af sedelutgifningen.

Herr Palme har vidare påpekat, att bankofullmäktige i tid vidtogo åtgärder för att stärka riksbankens ställning, så att man icke behöfde befara någon osäkerhet för framtiden och man därför icke heller behöfde vidtaga några särskilda åtgärder för framtiden. Men jag frågar: äro verkligen dessa åtgärder att genom påtryckning förmå riksgäldsfullmäktige att upptaga ett utländskt lån, som ursprungligen var afsedt för helt andra ändamål, för att riksbanken skulle få rörelsekapital, vidare åtgärden att förmå Stockholms stad att låta riksbanken öfvertaga stadens lån på 20 millioner kronor — jag frågar: äro sådana åtgärder det ändamålsenligaste sättet att sörja för riksbankens sedelutgifning och kassareserver icke endast för stunden utan för den kommande framtiden? Det är ju en lycklig utväg för tillfället, men är det verkligen den ändamålsenligaste utvägen att anvisa för framtiden, när riksbanken på detta sätt genom rena tillfälligheter räddar landets kredit? Jag tror det icke. Jag anser, att vi skulle handla mycket klokare, om vi utrustade riksbanken med tillräckliga resurser, så att större stabilitet kunde åvägbringas, än hvad som är möjligt genom upptagandet af en dylik tillfällig kassareserv, som inom kort tid måste återbetalas. Det nyss omnämnda lånet från Stockholms stad upptogs på tre månader; inom tre månader måste alltså de lånfångna 20,000,000 kronorna återbetalas. Jag har förut påpekat, att under

Ang. ändrade
grunder för
riksbankens
förvaltning och
verksamhet.
(Forts.)

loppet af ungefär tre veckors tid i början af år 1908 indrogos af det utsläppta rörelsekapitalet öfver 40,000,000 kronor, och sedan under året fortgick man på samma väg, så att i november 1908 uppgick det från den allmänna rörelsen indragna kapitalet till öfver 70,000,000 kronor. Jag undrar, om icke genom just dessa från riksbanksstyrelsens sida rent af nödtvungna åtgärder den penningstramhet ökades, som då vållade så mycket bekymmer och så många svårigheter inom landet. Jag undrar, om man icke genom någon förtänksam anordning af ett eller annat slag skulle kunna undvika, att riksbanken just under kristider på detta sätt nödgades från den allmänna rörelsen indraga för densamma välbehöfligt kapital. Om man förlidet år hade betjänat sig af ett smidigare och mera långsamt verkande sätt, skulle följden däraf icke ha blifvit så olycksbringande, som hvad den nu visade sig vara för mången.

Jag tror således, att det, som herr Palme här yttrade gentemot de synpunkter, jag anförde, egentligen icke var annat än att försvara de obotfärdigas förhinder.

Herr Palme: Den, som tagit del af denna diskussion och alla de siffror, som äro återgifna i den Casselska, nej, förlåt mig, den Kronlundska motionen, har säkerligen fått nog af siffror för i dag. Om emellertid så icke skulle vara fallet, vill jag, särskildt för min ärade vän herr Rune, nämna ytterligare ett par siffror. Jag vill nämligen erinra därom, att vi numera ha möjlighet att när som helst släppa ut skattkamarväxlar till ett belopp af icke mindre än 40,000,000 kronor och att vi dessutom ha att tillgå den af mig nyss omnämnda i riksbankslagen och bankoreglementet stadgade 20,000,000-kronorskrediten, hvilken när som helst kan göras effektiv.

Rörande hela detta förslag kan jag väl förstå, att en person, som deltagit i den misslyckade starten af landtmannabanken, icke ogärna går fram till kritik emot riksbanken, men jag tror dock, att det är bättre att först sopa rent för egen dörr.

Till slut vill jag såsom svar till herr Kronlund endast fråga, hvem det är, som i främsta rummet kan anses sträfvä efter att blifva riksbanksfullmäktig: den, som tycker, att de nuvarande riksbanksfullmäktige ha skött sig bra och gärna vill ha dem kvar, eller den, som till hvarje pris vill ha dem bort.

Herr Kronlund: Herr talman! Jag vill endast svara herr Palme med ett par ord.

Den sak, som herr Palme vidrörde gentemot mig personligen, ligger lika mycket på sidan om själfva ämnet, som om jag skulle omtala, att en bankofullmäktig är ledamot af styrelsen för det bolag, herr Palme representerar.

Herr Rune: Jag vill endast säga min ärade vän herr Palme, att jag visst icke är okunnig om, att föregående års Riksdag be-

viljade riksgäldskontoret rätt att släppa ut skattkamarväxlar in- till ett belopp af 40,000,000 kronor och att ställa dessa medel till riksbankens disposition i händelse af behof. Men detta hindrar icke, att jag anser, att just med hänsyn därtill, att endast från 1903 till 1908 riksbankens rörelse ökats med 60 procent, samt äfven med hänsyn till den tid, som hinner förflyta, innan den utredning, som jag här förordat, är slutförd och Riksdagen fattat sitt beslut med ledning af densamma, den ökning uti resurserna, som disponerandet af dessa 40,000,000 kronor innebär, icke betyder så mycket. Jag vill påpeka, att den nu öfverståndna krisen, fastän den varit den svåraste, som vi haft på många decennier, likväl icke var af så elakartad karaktär, som fallet var mångenstädes i utlandet. Men då riksbanken i alla fall måste låna 40- å 50,000,000 kronor af riksgäldskontoret och Stockholms stad dessutom ställde 20,000,000 kronor till riksbankens disposition, kan man ju ha en viss anledning antaga, att de 40,000,000 kronor, hvarom nyss nämndes, icke skola räcka till vid en framtida kris.

Jag ber vidare att få framhålla, att jag naturligtvis icke skulle ha läst upp den af mig citerade artikeln utaf Herslow, som ju innehåller det mest eklatanta beröm af riksbankschefen, om det varit min mening att kritisera riksbanksledningen och riksbankschefen. Jag tror därför att jag äfven i mitt förra anförande uttryckte mig tillräckligt tydligt uti ifrågavarande afseende; jag påstod ju, att hufvudsakligen tack vare den omständigheten, att vi haft en sådan riksbankschef som nu var fallet, vi ha kunnat undgå den stora fara för vårt penningväsende som under krisen hotade. Men jag vill fråga: Hvem garanterar, huru länge vi få ha kvar den nuvarande riksbankschefen? Det kan tillstöta sjukdom och död och för öfrigt hvarjehanda omständigheter, som ha till följd, att vi bli af med denna riksbankschef. Vid sådant förhållande borde det väl tillses, att riksbanken beredes en sådan stark ställning, att den äfven under den häftigaste kris kan stå på egna fötter och icke är beroende af rena tillfälligheter.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, framställde herr talmannen propositioner å de därunder gjorda yrkandena; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9.

Till behandling var å föredragningslistan härefter uppfördt lagutskottets utlåtande n:o 22, i anledning af väckta motioner om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.

Lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft två särskilda inom kammaren väckta motioner om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen, den ena, n:o 156, af herrar *Branting*, *Christiernson*, *Persson* i Malmö, *Lindqvist*, *Rydén*, *Lindblad*, *Thorsson*, *Larsson* i Västerås och *Eriksson* i Grängesberg, samt den

Ang. ändrade grunder för riksbankens förvaltning och verksamhet.
(Forts.)

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen. (Forts.)

andra, n:o 160, af herrar *Starbäck, Thylander, Kjellberg, Pettersson* i Södertälje, *Karlsson* i Göteborg, *Berg* i Göteborg, *Söderbergh* i Karlshamn, *Wavrinsky, Berglund, Wilson, Ahlfeugren, Crafoord, Kronlund* och *Åkerman*.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *Widén, Lindhagen, Pettersson* i Södertälje, *Forsberg, Karlsson* i Fjäl och *Åkerman*, hvilka yrkat, att Riksdagen, i anledning af förevarande motioner, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag till sådan ändring af strafflagen, att de i 7 kap. 1 och 2 §§ förekommande bestämmelserna om religionsbrott måtte borttagas och ersättas med straffbestämmelser för kränkande ingrepp mot annans religiösa frihet.

Sedan utskottets hemställan upplästs, lämnades ordet till

Herr *Widén*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Såsom framgår af föreliggande utskottsbetänkande, har jag jämte några flera utskottsledamöter från denna kammare reserverat mig mot det slut, hvartill utskottet kommit. Jag ber nu att få yrka bifall till denna min reservation och vill därvid på samma gång anföra något till försvar för densamma. Jag skall då icke närmare inlåta mig på den rent straffrättsliga sidan af frågan — det torde andra talare komma att göra — utan jag skall, såsom jag också i motiveringen till min reservation gjort, hufvudsakligen se frågan ur praktisk synpunkt.

Redan i reservationen är omnämndt, att då nu gällande straffbestämmelser för religionsbrott år 1887 fastställdes af Riksdagen, förnams en opposition emot dessa stadganden och det äfven från verkligt religiöst håll. Jag vill sålunda erinra om, att en *Waldenström*, hvars stora religiösa intresse väl ingen torde vilja bestrida, yttrade sig, och det i ganska skarpa ordalag, emot formuleringen af ifrågakvarande bestämmelser.

För min egen del intager jag den ståndpunkten, att om jag ett enda ögonblick kunde tro, att dessa stadganden, så som de nu äro affattade och förekomma i gällande strafflag, verkade gagneligt för det religiösa lifvet i samhället, skulle jag icke vilja vara med om att taga bort ett enda jota af dem. Men det är så långt ifrån, att jag har den uppfattningen, att jag anser, att förhållandet är det rakt motsatta. I det hänseendet skulle man ju — såsom motionärerna i viss mån gjort — kunna åberopa den historiska erfarenhetens vittnesbörd. Jag vill emellertid icke heller så mycket inlåta mig på den sidan af frågan; den torde för öfrigt äfven framdeles under diskussionen komma på tal. Jag tror, att det för hvar och en, som studerat religionsutvecklingens historia och i sammanhang därmed kastat en blick på utvecklingen af straffen

för religionsbrott, huru olika de varit under olika tider, skall stå klart, att ett förföljande medelst straff af religiösa meningar, låt vara äfven om de framstälts i en skarp form, aldrig någonsin visat sig vara det rätta medlet att hålla vid makt en härskande uppfattning på det religiösa området, som ej haft andra och bättre grunder att stå på. Detta visar, som sagdt, historien från äldsta tider och anda tills nu. Har dot icke funnits andra medel att bekämpa kätterska meningar än de nämnda, har kampen varit fåfång. Det är snarare så, att en reaktion uppstår, om ett otidsenligt straffrättsligt skydd åt de härskande religiösa meningarna användes; det visar sig, att därigenom i stället ofta skapas martyrer och framkallas en diskussion, som slår öfver åt det andra hållet och åstadkommer motsatsen till hvad man med straffbestämmelserna och deras tillämpning afsett. Jag tror för öfrigt, att man härvidlag icke behöfver gå till historien och åberopa dess vittnesbörd; jag tror, att äfven vår egen erfarenhet skall säga oss detsamma. De flesta af oss ha ju lefvat tillräckligt länge för att ha varit med om åtskilligt i den vägen. Enhvar, som med fullt oförvillad och objektiv blick ser på denna fråga, måste, enligt min mening, ovillkorligen erkänna, att en tillämpning af straffbestämmelser, när det gäller trosangelägenheter, af hvilket slag de än måtte vara, verkar till skada för det sanna religiösa lifvet; och detta gäller äfven i sådana fall, då meningarna på detta område framställas i skarp form, såsom är vanligt i brytningsperioder. Jag vill icke härvidlag draga fram några exempel, ty jag är öfvertygad om, att hvar och en, som något följt med, själf känner till tillräckligt många exempel, som äro tillämpliga i detta fall. — Det finnes visserligen en hel del personer, religiöst sinnade, hvilka dylika straffbestämmelser och deras tillämpning hvarken gagna eller skada, personer, som blifva fullkomligt oberörda däraf. Men det finnes äfven en stor mängd personer, som reagera mot, att statens straffande myndighet här träder emellan och ingriper med världsliga straff, och på dem kan detta verka så, att de vända sig ifrån den straffkräfvande religionen till ett håll, dit man alldeles icke vill ha dem.

Hvad jag i främsta rummet vill ha ändradt med afseende å nu ifrågavarande brott, är deras *plats uti straffsystemet*. Det är just den omständigheten, att de nu karakteriseras såsom religionsbrott, såsom brott mot religionen, som gifver en oriktig uppfattning af hvad dessa förbrytelser i själfva verket innebära, och detta kan ju — såsom för öfrigt äfven erfarenheten visar — icke undgå att ha ett starkt inflytande på själfva strafftillämpningen. Dessutom anser jag, att stadgandena, sådana de nu äro affattade i 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen, långt ifrån äro lyckligt formulerade. Det förekommer åtskilliga uttryck där, som i tillämpningen blifva svåra att tyda och som också mycket lätt föranleda, att de tydas efter partiställning, åtminstone i den offentliga diskussionen. Särskildt

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.
(Forts.)

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.
(Forts.)

till exempel orden »allmän förargelse» anser jag vara i detta sammanhang tvetydiga: hvem eller hvilka representera här allmänheten, de få, som i ett visst fall känna sig »förargade», eller de många, som kanske icke göra det? Detta uttryck är i detta straffbud olämpligt och bör bort.

Det visar sig också, att i de utländska strafflagarna icke förekommer en liknande bestämning i detta afseende af motsvarande brott som hos oss. Hvad jag emellertid i första rummet önskar är, att dessa straffbestämmelser skola tas bort såsom straff för religionsbrott. Dessa brott böra klassificeras på ett annat sätt.

Däremot anser jag, att straff för gärningar af ifrågavarande slag icke kan helt och hållet undvaras. Det finns verkligen vissa *angrepp på den religiösa friden och friheten* i samhället — äfven i andra afseenden, än de, som nu beröras i 11:te kap. strafflagen — hvilka samhället icke bör lämna ostraffade. Den religiösa friheten hos samhällsmedlemmarna bör hafva skydd mot kränkande ingrepp. Många exempel på dylika fall skulle kunna framdragas; men jag skall icke nu göra det. Hvar och en torde nog kunna tänka sig sådana. — I alla länder, hvilkas strafflagstiftning jag känner till, åtnjuta ock den religiösa friheten dylikt skydd. — Då jag sålunda anser, att dessa stadganden icke böra tagas bort helt och hållet, menar jag dock, att åt dem skall ges en helt annan karaktär. Dessa handlingar skola straffas såsom fridsbrott i stället för religionsbrott. Jag vill erinra om — fastän jag icke nu vill inlåta mig på någon straffrättslig deducering af detta, ty mina synpunkter äro förnämligast praktiska — att redan lagkommittén i sitt första på 1830-talet afgifna förslag till straffbalk placerade dessa brott bland fridsbrotten, och såsom motiv därför anförde, att brotten egentligen innefatta »ett störande af andras religionsfrid».

Detta blef visserligen sedermera under den fortgående behandlingen af strafflagsförslagen ändradt, och man återgick till den äldre ståndpunkten; men det är ju i allt fall betecknande nog. — Jag vill också åberopa, att uti en jämförande framställning utaf tyska och utländska strafflagstiftningar, som utarbetats med hänsyn till en blifvande tysk straffrättsreform, den vetenskapsman, som behandlat religionsbrotten, *opponerat sig mot, att de skola betraktas och bestraffas såsom religionsbrott*. Han bestrider det berättigande i den systematik i strafflagen, enligt hvilken dessa brott skola utgöra en särskild grupp under namn af religionsbrott. Fastän han är ganska konservativ i afseende å själfva straffbestämmelsernas innehåll och vill, att detta skall omfatta ungefär detsamma som nu, yrkar han på att religionsbrotten skola, som han säger, »sekulariseras» och annorlunda karakteriseras. — Går man till Norge, så hafva också där motsvarande straffbestämmelser satts in i det kapitel, som handlar om brott mot den allmänna ordningen och friden, bland fridsbrotten, dit de, enligt mitt förmenande höra.

— Äfven om man tänker sig, att bestämmelserna skulle få ungefär samma formulering som nu, — hvilket jag för min del emellertid icke anser vara riktigt — men flyttades till kapitlet om fridsbrott, så skulle nödvändigtvis både uti straffutlämningen och, hvad som är icke mindre viktigt, i den allmänna uppfattningen åt dem gifvas en helt annan karaktär än nu är förhållandet.

Om uppläfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.
(Forts.)

Det, som efter mitt förmenande här är det hufvudsakligaste, det är, att, religionen icke behöfver något straffrättsligt skydd och icke heller bör ha det. Religionen och det religiösa lifvet skall göra sig gällande med andra medel än genom statens straffande myndighet. Och för min del intar jag i detta afseende den ställningen, att jag tror på makten af religionen, och att *det sanna religiösa lifvet* i samhället skall bibehållas och utvecklas mycket bättre och mycket säkrare utan straffskydd från det världsliga samhällets sida.

Jag skall icke vidare upptaga kammarens tid, jag har med dessa ord velat yrka bifall till den af mig med flera afgifna reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Forsberg, Karlsson* i Fjäl, *Bromée* i Billsta, *Bergman* och *Hedström*.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Då jag nu går att här yttra mig så att säga ex officio, så kan det icke bli fråga om, att hvarken jag själf eller någon annan skulle tillerkänna mig någon auktoritet på detta område. Jag vill endast uttala min uppfattning i frågan. Motionärerna ha här i sin motion uttalat, att uppfattningen af och bestraffandet af religionsbrott under tidernas lopp undergått genomgripande förändringar och att brottet totalt ändrat karaktär. Däri ha de, enligt mitt förmenande, alldeles rätt. Men då de däraf draga den slutsatsen, att tiden således torde vara mogen för brottens borteliminerande ur strafflagen, så tror jag, att de dragit allt för stora konsekvenser ur premisserna. Det har icke heller inom utskottet höjts någon röst för ett bifall till motionerna.

Emellertid är det icke min uppfattning, att därför utvecklingen på detta lagstiftningsområde bör afstanna, tvärtom, ändringar böra med afseende å dessa strafflagsparagrafer såväl som i fråga om öfriga paragrafer i strafflagen ske, och detta i den mån, som det är öfverensstämmande med folkets rättsmedvetande och med tidsåskådningen. Då vi nu stå inför en ganska omfattande revision af strafflagen, så böra vi väl alla hysa den förhoppningen, att all möjlig hänsyn skall tagas till dessa önskingar om erforderliga förändringar på detta område. Nu har emellertid den föregående ärade talaren jämte åtskilliga andra utskottsledamöter reserverat sig och påyrkat ett bestämdt uttalande från kammarens sida till förmån för, att dessa paragrafer där skulle borttagas och ersättas med straffbestämmelser för kränkande ingrepp mot annans religiösa frihet. Jag

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen. har för min del icke kunnat biträda detta reservanternas yrkande och detta af två skäl.

(Forts.)

Det ena skälet är det, att efter mitt förmenande den tid, som lagutskottet haft tillfälle ägna åt denna fråga, varit alltför knapp, och att de resurser, som stått oss till buds, varit alltför svaga, för att vi skulle kunna ge ett bestämdt uttryck i hvad riktning ändringarna skulle ske. Man skulle ju därmed lätteligen komma därhän, att vi klafbunde den blifvande utredningen och kanhända gjorde den mindre lycklig än hvad den borde vara.

Men äfven reellt sedt kan jag icke fullt dela reservanternas uppfattning. Det förefaller mig nämligen som, ifall man ginge helt och hållet öfver på den mening, som reservanterna ha intagit, det skulle inträffa, att, under förutsättning, att icke något ingrepp skedde mot annans religiösa frihet, man lämnade fritt spelrum åt hädelsen, äfven om den uppträdde i de mest vederstyggliga och för den religiösa känslan mest stötande former och vore riktad mot det högsta väsendet.

Jag har nog också tänkt något på i hvad riktning en sådan lagförändring skulle kunna ske, men icke kommit till en fullt klar uppfattning af saken. Mig har synts, bland annat, som om med afseende å objektet för hädelsen skulle kunna göras en åtskillnad mellan de mera centrala, religiösa begreppen och de mera oväsentliga, och vidare, att man skulle borttaga den privilegierade ställning, som i lagstiftningen i viss mån tillerkänts statskyrkan gentemot de öfriga religionsbekännelserna. Jag har naturligtvis icke kunnat gifva någon lämplig form åt denna min uppfattning och vill icke heller påstå, att den är den rätta, fastän den måhända innehåller åtskilligt, som bör tagas något i beaktande.

Då jag emellertid icke kunnat ansluta mig till den uppfattning, som tagit sitt uttryck i reservationen, då jag icke heller kunnat uppställa någon annan form för de förändringar, som jag, liksom litet hvar, nu önskar måtte vidtagas i nu förevarande lagparagrafer, kommer jag för min del att rösta för bifall till utskottets hemställan, för så vidt icke under den blifvande diskussionen uppslag kunna komma att gifvas till en ståndpunkt, som kan vara såväl för mig som andra mera tillfredsställande. Jag skall emellertid i frågans nuvarande läge icke göra något bestämdt yrkande.

Herr Thyren: Herr talman, mina herrar! Då jag icke kan instämma i de föreliggande motionerna, så anhåller jag att något utförligare få angifva skälen därför, på det sätt, att jag sammanställer åtminstone de viktigaste af de argument, som dels i samband med motionerna och dels också under den sista tiden i den offentliga diskussionen i pressen och eljest ha kommit i dagen. Jag skall på samma framlägga min uppfattning af reservationens innebörd sådan jag förstår den.

Då det är fråga om en ändring i strafflagen, vare sig införande

af någonting nytt eller borttagande af någonting gammalt, så är det alltid två frågor, som man närmast måste ställa upp för sig. Den ena frågan är denna: Hur ställer sig ur samhällets synpunkt ett frigifvande af den beträffande handlingen, d. v. s. huru inverkar det på samhället, att en handling får lof att fritt företagas? Det är ju nämligen mycket ofta så, att en sak kan vara nyttig på ett vis och skadlig på ett annat vis, och man måste då väga det onda mot det goda. Antaga vi nu, att detta vägande af skäl och motskäl slutar med den åsikten, att handlingen är *skadlig* eller icke att önska ur samhällets synpunkt, så kommer den andra frågan, äfven den icke mindre viktig och ofta väl så svår som den första: Är *straffet* det lämpligaste medlet att hålla denna handling tillbaka eller bör man kanske i föreliggande fall hellre tänka sig andra medel än straff? Jag ber nu att få uttala min uppfattning ur hvardera af dessa två synpunkter.

För det första således: Huru bör samhället ställa sig till själfva sitt omdöme om de handlingar, hvarom här är fråga? Hvad har samhället för godt eller för ondt af, att dessa handlingar få lof att företagas? Ja, såsom alltid i fråga om alla brott, så växlar ju äfven detta värdesättande med tidsåskådningen; det sätt, hvarpå samhället ställer sig till religionen, växlar såsom ingenting annat. Ett samhälle, som håller på, att en enda religion och ingen annan skall finnas, som alltså icke vill veta af kättare, kommer naturligtvis till andra resultat än det moderna samhället. Jag vågar nu icke, i denna vidlyftiga fråga, upptaga kammarens tid med att gifva mig in på en rättshistorisk utveckling, ehuru väl det kunde ha sitt intresse. Jag fastslår blott såsom ett känt faktum, att den moderna rättsuppfattningen i dessa hädande handlingar ser ett angrepp på den religiösa, man må säga, friden eller friheten eller känslan eller något annat dylikt mer eller mindre obestämbart uttryck — nog af, ett angrepp på individerna i samhället — icke ett angrepp på det högsta väsendet, hvilket, om något, bör kunna undvara ssmhällets skydd. Så långt är nu saken klar, och jag fruktar icke just att i den punkten möta mycken motsägelse. Om sålunda *fördelen* af straffbestämmelsen består i skyddet af individernas religiösa känsla, så blir å andra sidan frågan: hvad kan samhället ha för *nackdelar* af att sätta sig emot sådana angrepp? Jo, det skulle kunna ha den nackdelen, att yttrandefriheten däri-genom blifver för mycket inskränkt, att möjligheten att fritt framställa tankar — hvilken är af så utomordentlig vikt framför allt i vårt moderna samhälle — skulle blifva för mycket stäckt. Huru afväger nu den gällande svenska lagen fördel och nackdel? Jo, man kan förvåna sig något, om man jämför tryckfrihetsförordningen med strafflagen, ty det visar sig då, att dessa två lagar stå på mycket olika ståndpunkt i detta afseende. Tryckfrihetsförordningen straffar hvad som strafflagen straffar, men i 3 § 2 mom. tryckfrihetsförordningen står taladt om något helt annat, hvarom

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.
(Forts.)

strafflagen iakttaget absolut tystnad, nämligen förnekelse, och detta sträcker sig ända till förnekelse af den *rena evangeliska läran*, hvilket medför ungefär lika strängt straff som hädelse mot Gud enligt strafflagen. Sådan är lagens bokstaf. Men det torde vara för oss alla bekant, äfven för dem, som icke äro jurister, att denna bestämmelse i tryckfrihetsförordningen redan i lång tid varit hvad man inom juridiken kallar obsolet; den står kvar oupphäfd, men det torde icke sättas i fråga, att den skall komma till användning. Man kan således säga, att den svenska lefvande rätten har dragit sig tillbaka från den ståndpunkt, som lagens bokstaf intager, på det sätt, att den förra gör en åtskillnad mellan hädandet och den rena förnekelsen, som icke är ett hädande. Jag tror mig träffa kammarens så godt som enhälliga mening, om jag säger, att den reträtt, som rättspraxis sålunda gjort från lagens bokstaf, får anses definitiv. Äfven den religiösa människan kan väl näppeligen sätta sig däremot. Ty ett utaf tvenne. Antingen är religionen ett evigt behof hos människan: om så är, måste de religiösa begreppen genom kritik och motsägelse komma allt klarare fram, låt vara att de komma fram i en annan form än förut. Eller också är religionen *icke* något evigt behof hos människan, och då bör den försvinna, och måste så göra, med utvecklingen. Den religiösa människan framför allt, som känner sig öfvertygad om det förra alternativet, måste se saken så, så snart hon tänker sig riktigt in i den. Den som snarast *icke* skulle se saken på det sättet, det vore väl den, som själf icke tror på religionen, men som finner, att religionen ibland är ett nyttigt medel. Men till denna typ har lagstiftaren ingen anledning att taga någon synnerlig hänsyn.

Sålunda vågar jag, som sagdt, tro, att vi äro ganska ense så långt: hvad som kan betraktas såsom endast rent teoretisk förnekelse och som icke innehåller några väsentliga tillblandningar af gäckeri, hån och dylikt, får passera, och sådana yttringar måste man bekämpa med deras egna vapen, nämligen på öfvertygelsens väg.

Nu frågas det, om vi skola gå ett steg till: skola vi säga, att yttrandefriheten kräver litet mera, att den kräver, icke blott att den *rena tanken* får komma fram i den rena tankens form, utan också att *gäckeri*, huru långt det än må gå och i hvilken form det än må drifvas, skall vara strafflöst? Om man säger så, har man först och främst släppt själfva den utgångspunkt, som jag fasthöll vid. Jag sade nämligen, att om en handling är till olägenhet på ett håll, skall den åtminstone vara till nytta på ett annat, om samhället skall kunna anse den acceptabel. Men kan man påstå, att när *tanken* får fritt och ostraffadt uttalas, detta plus, som tillkommer med *hånet*, detta tillägg af friheten att håna utöfver friheten att uttala tanken innebär någon så väsentlig fördel för samhället? Det kan man åtminstone icke *utan vidare* påstå, såvida man icke

gör sig skyldig till en misstolkning af själfva ordet yttrandefrihet eller *yttranderätt*. Synnerligen ofta framträder i rättsåskådningen, från mycket olika håll, icke blott beträffande yttranderätten utan ofta eljest, t. ex. i fråga om äganderätten, en företeelse, som är naturlig och mänsklig, men som ingalunda är önskvärd eller till samhällets bättnad. När nämligen lagen, samhället en gång funnit på en inrättning, som för detsamma varit till stor nytta, t. ex. äganderätten, den starkaste drifkraften till samhällets *materiella* utveckling, eller yttranderätten, en af de starkaste drifkrafterna till samhällets *andliga* utveckling, så tager samhället sig före att af tacksamhet och erkänsla mot dessa nyttiga ting icke blott, hvilket vore i sin ordning, behandla dem såsom *klenoder*, som böra vårdas, utan såsom *idoler*, till hvilka man bör offra allt, hvad det vara må. Från ena hållet har yttranderätten och från andra hållet äganderätten blifvit synnerligen tydliga exempel på detta förhållande. Det finnes verkligt en åskådning, som resonerar ungefär som så, att yttranderätten är så *helig*, att hellre må samhället gå under, än man må tillåta den ringaste inskränkning i densamma. Jag anklagar ingen här i kammaren, icke heller motionärerna, att ha dragit en sådan konsekvens, men jag säger, att detta sätt att resonera förekommer, och helt visst ha vi alla här i kammaren haft någon känning däraf. Det är alldeles visst, att yttranderätten såväl som äganderätten äro bra att ha och att de böra bevaras och behållas. Men skulle olägenheterna af deras utsträckning utöfver en viss punkt blifva större än nyttan däraf, då bör det vara stopp: allt här intill men icke vidare.

Nu finnes här en liten invändning, som vi alla hört många gånger, och som äfven förekommer i motionerna. Man säger: Det här må gälla i teorien, men var så god och skilj i praktiken mellan hvad som är ren tanke och hvad som är hån och gäckeri. Detta är emellertid en praktisk sida af frågan, till hvilken jag ber att något senare få komma tillbaka; jag har här endast velat påpeka den.

På denna grund kan man således icke komma längre, än att *tankefriheten*, d. v. s. friheten att uttala hvilken *tanke* som helst, bör hållas skyddad — men icke friheten att göra det på hvad *sätt* som helst, exempelvis i smädelsens form. Skulle man då icke möjligen kunna säga: Ja, men förhållandena kunna vara sådana, att religionen står i vägen för samhällets utveckling till den grad, att den behöfver undergrävas och angripas med alla möjliga medel, äfven hånets, gäckeriets o. s. v. Skulle man icke t. ex., i likhet med motionärerna, kunna åberopa Voltaire eller någon annan historisk personlighet såsom bevis härutinnan? Ja, jag erkänner naturligtvis, och det göra väl många af oss, att i ett sådant samhälle som det, vi finna i Frankrike före den franska revolutionen, där man hade ett feudalsystem, som omöjliggjorde hvarje samhällsutveckling, och där man hade en hierarki, en allsmäktig och därtill internationell kyrka, som var oupplösligt sammanlänkad med detta feodal-

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.
(Forts.)

Om upphäf-
vande af 7 kap.
1 och 2 §§
strafflagen.
(Forts.)

system och höll det om ryggen, läget verkligen var sådant, att man måste säga, att det var en lycka för den tiden, att denna hierarki blef undergräfd och angripen. Detta kan man ju visserligen medgifva, men kan någon människa förnuftigtvis påstå, att våra nuvarande förhållanden äro jämförliga med »l'ancien régime», kan man säga, att det finnes någon grund att önska, att en ny Voltaire måtte uppträda och utrota religionen, och kan man påstå, att *samhället* skulle ha någon nytta däraf? Det tror jag icke. Och lika litet eller ännu mindre skulle man kunna säga, att därför att en betydande man sådan som Voltaire har kunnat tillåta sig förloppningar, som *måhända* kunna ursäktas honom, detsamma ovillkorligen skall gälla för en hvar, som icke är Voltaire. Det finnes ett latinskt ordspråk, som säger: »*Quod licet Jovi, non licet bovi,*» hvilket, i fri öfversättning betyder just detta, att hvad som passar för Voltaire passar icke för den förste bäste lille hädare. Och man må därjämte besinna, att dessa hädare, som uppträda i våra moderna förhållanden, i regel äro lika mycket öfverlägsna Voltaire i fråga om *råhet*, som de äro honom underlägsna i fråga om *esprit* — hvilket icke vill säga så litet. Det saknas dessutom icke all anledning till den erinran, att, äfven om Voltaire i det hela ledde utvecklingen framåt, den världsåskådning, som han väsentligen bidrog att skapa hos sin tids »societet», ingalunda i alla afseenden ledde *denna* till godo. Den fara visade sig här i stort, som ofta visar sig i smått — faran, att detta öfverdrifna kultiverande af låt vara elegant *hån* och ironi upplöser allt allvar i världsåskådningen, icke blott inom det religiösa, och ställer människan — likasom den ställde rokokons eleganta sällskap — ganska hjälplös vid sammanförandet med den hårda verkligheten och den starka öfvertygelsen.

Att man sålunda på dylika skäl skulle allvarligen kunna påstå, att hänet, gycklet o. s. v. skulle vara samhällsnyttigt eller ett rent af nödvändigt medel för utvecklingen, det tror jag, att hvar och en skall vid närmare öfvervägande medgifva vara ett fullkomligt tomt tal. Däremot känner man sig kanske mera tveksam, när vi komma öfver till den andra delen af frågan. Medgifvet, att det är fråga om en handling, som icke bör få finnas, att det ännu mindre kan sägas, att den skulle vara till någon verklig nytta för samhället: kunna vi därför påstå att *straffet* är det rätta medlet att afvärja den? I denna linje kunna vi möta en lång rad med invändningar. Man skulle t. ex. kunna tänka sig det resonemanget, att om sådana händelser komma från personer, som tillhöra de »djupa leden», folkets bredaste lager, är kanske deras uppfostran och deras förhållanden i öfrigt sådana, att de icke ha någon riktigt klar föreställning om hvad det vill säga att använda dylika uttryck. Jag vill nu icke precis påstå, att jag hört det argumentet, men jag kan tänka mig, att det skulle kunna andragas. Därpå är emellertid först och främst att svara, att det här är fråga om brott, som icke så mycket begås af denna proletärmassa som fastmera

Om upphäfvande af 7 kap 1 och 2 §§ strafflagen
(Forts.)

inför densamma, och att de, som det här närmast gäller att nagelfara, äro personer, som åtminstone i fråga om *formell* bildning alldeles icke stå på någon så absolut ouppfostrad ståndpunkt, utan om de det göra, är det i andra afseenden. Man kan således icke åberopa sig på det argumentet, att dessa brott begås af proletärer, som ej bättre förstå. Och för öfrigt böra vi väl komma ihåg, att bakom denna invändning döljer sig den tanke, att straffet skulle vara en vedergällning för hvad brottslingen kunnat »hjälpa», men bortfalla för sådant, hvartill förhållandena, men icke hans onda vilja drifvit honom.

Om man drager ut konsekvensen af denna tanke, kommer man därtill, att en person ur brottslingsproletariatet, som t. ex. begår snatteri, icke heller gör något, som han kan »rå för»; han har ju aldrig sett annat omkring sig än snatteri, stöld o. s. v., och det är för honom en helt naturlig sak att förgripa sig på främmande förmögenhet. Detta kan man säga med minst lika godt skäl som det förra. Men på det sättet skulle man komma därhän att icke straffa andra brott än sådana, där brottslingens egen vilja kunde med säkerhet anses vara orsaken till handlingen. Har man sedan den åsikten, att den fria viljan icke existerar, skulle följden bli, att all straffrätt bortföle. Det uppenbarligen riktiga är, att straffet *icke* är någon vedergällning. Det kommer icke an på, huruvida den, som gjort en brottslig gärning, kan eller icke kan hjälpa, att han blifvit på detta sätt brottslig, utan straffet är helt enkelt samhällets svar på en farlig handling, och samhället använder straffet såsom ett medel, i brist på bättre, för att skydda sig själf mot den uti brottet direkt eller indirekt liggande faran. Vill man vara modern på det ena hållet i fråga om strafflagen, och t. ex. icke erkänna prygelstraffets berättigande, just därför att man icke betraktar straffet såsom vedergällning, måste man taga konsekvensen däraf och vara modern i sin ståndpunkt äfven i detta fall.

Jag väntar mig, att motståndarne, om de först ha tillgripit nu ifrågavarande argument, skola på denna punkt göra en frontförändring och säga: det är icke här fråga om, huruvida de kunna »hjälpa» eller ej, att den brottsliga handlingen begåtts, utan hvad vi mena är, att det under sådana förhållanden är något *annat än straff*, som behöfs: hyfsning, upplysning o. s. v. Man måste på öfvertygelsens väg, på upplysningens väg, säga de, bearbeta människorna, så att de vänja sig af med sådana oarter. Ack ja, detta har sagts så många gånger, t. ex. i fråga om nykterheten. Alla förbudsbestämmelser, allt, som har form af lagar och tvång, vill man afföra såsom olämpliga medel, och i stället skjuta in öfvertygelsen. Men liksom på nykterhetens område *en* krog rifver ned mera än hundra pedagoger bygga upp, så förhåller det sig på liknande sätt här. En sådan utpräglad hädare — jag påstår icke, att den eller den är det, men antager att det finnes sådana — rifver ned mera än hvad hundra och tusen pedagoger bygga upp.

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.
(Forts.)

Tyvärre har han därvid bundsförvanter i vissa drag i den mänskliga karaktären, och, jag måste säga det, icke minst i den germaniska folkkaraktären, ty det förhåller sig nog så, att för den ligga grofkornighet och råhet ganska nära. Vare detta sagdt utan något förklenande af denna folkstams förtjänster. Men till dessa förtjänster hör icke behärskning i det språkliga uttryckssättet. Vi behöfva i detta fall endast tänka på allt det svärjande, som förekommer hos oss, och därmed jämföra, huru sydlänningen uttrycker sig, hvilken skulle häpna, om han finge höra dessa svordomar, som hos oss äro sedvanliga. Jag tror, att, huru fast öfvertygad man än må vara om upplysningens makt, det ligger i upplysningens eget intresse, att man ser till, att icke detta långsamma och mödosamma upplysningsarbete göres om intet af sådana här plötsliga kupper, som orsakas af i rå form framställda händelser. Erkänner man detta, kvarstå knappast andra praktiska invändningar mot straffbarheten än om man vill säga, att det är svårt att skilja mellan händelse och hvad som blott är ren kritik. För dem, som äro jurister, behöfver det knappast påpekas, att svårigheten att skilja mellan straffbart och icke straffbart framträder inom många, för att icke säga alla fall i strafflagen. Hvad är att stjäla och hvad är att hitta? Det är utomordentligt svårt att afgöra i hvarje enskildt fall. Hvad är bedrägeri och hvad är denna *smartness* i affärer, hvilken icke straffas såsom bedrägeri? Om vi gå igenom de olika paragraferna i strafflagen, skola vi finna, att ett uppdragande af gränslinjen aldrig kan göras med matematisk noggrannhet. Afgörandet blir beroende på domarens fina och säkra insikt och takt, som han under ett långt lif långsamt får uppöfva; något annat sätt finnes icke.

Men, säger man kanske, vid den praktiska rättstillämpningen ställer det sig i vårt land så, att många fall, som rätteligen bort betraktas som *förnekelse* och därför bort gå straffria, komma att anses som *händelse* och därmed blifva straffbara. Jag har försökt att, med afseende å hvad jag här i dag skulle uttala från denna plats, bilda mig en så själfständig och bestämd mening som möjligt, och för den saken samvetsgrant genomgått den senaste årgången af en publikation, som, efter hvad jag hört, skulle vara långt gående, men likväl icke blifvit åtalad. Jag har gjort detta för att se, huru långt straff-friheten kunde gå, och jag ber herrarne vara öfvertygade, att det prof, som jag anför, icke är enkom uppsökt. För att öfvertyga herrarne härom har jag valt årgångens *första* nummer, som utkom den 2 januari 1908. Jag anför det icke som prof på hvad som *bör straffas*, utan som prof på hvad som faktiskt *icke straffas* enligt vår nuvarande lag. Utdragen ur uppsatsen lyda som följer:

»Det finnes icke någon människa, som i så hög grad varit orsak till mänskligt elände som just Jesus, ingen, öfver hvars födelse förbannelser borde uttalas så skarpa som öfver Jesus'...»

»Polisen släpade just nu i väg med en stackare, som var så »salig», att han icke kunde gå. Han hade råkat ut för *sin* »frälsare», *brännvinet* . . .»

»Brännvinet är också människornas, de fattigas, frälsare, liksom Jesus, men också en frälsare, som förorsakar mänskligheten det största elände i vår tid, alldeles som frälsaren Jesus gjort och gör . . .»

»Jesus- och Gudsdyrkan äro vår tids vansinnigaste dårskaper.»

Jag upprepar: jag har icke sagt, att detta bort straffas som hån, utan jag har sagt, att det faktiskt kommer inom den straffria linjen, och sålunda, att det icke går någon *hög nöd* på framställare af dessa »åsikter» med hänsyn till den frihet, som de åtnjuta.

Men vi skulle dock kunna tänka oss ännu en praktisk invändning, som jag icke alldeles vill gå förbi. Jag har sett den antydas af motionärerna och vill icke neka, att den till viss grad är berättigad. Man säger, att införandet af straffbestämmelser eller bibehållandet af sådana, där de finnas på detta område, kan ha till verkan, att en och annan eggas till ett slags motsägelse, och att motsägelselusten förleder honom att uppträda och begå sådana handlingar, hvilka han eljest icke skulle begå. Man anser sålunda, att borttagandet af straffbarheten förmodligen skulle ha den verkan, att man icke längre skapade lust till martyrskap, och att vederbörande därigenom skulle hålla sig stilla. Jag tror också, att en del individer begå dessa omtalade brott för att blifva martyrer eller för att skaffa sig en viss vikt och betydelse, som de icke på bättre sätt kunna ernå. Detta kan mycket väl hända. Vore det endast fråga om denna typ, instämmer jag med motionärerna, att detta kan anföras som skäl för borttagandet ur lagen af bestämmelsen, ty det ligger icke i samhällets intresse att uppamma sådana martyrer. Men vid granskningen af den nämnda publikationen har jag kommit till en helt annan öfvertygelse, beträffande andra typer af dessa brottslingar. Jag har funnit, att i den publikation, hvarur jag uppläste några punkter, förekomma nummer efter nummer anfall under en hånande form, som enligt vår nuvarande lag torde falla utom det straffbara området, då de äro framställda icke i text utan i bilder; bilder, som på ett mycket påtagligt sätt hånade den religiösa känslan och som äro försedda med ordagranna bibelspråk såsom förklarande text. Det hånande ligger i själfva bilden. Jag skulle kunna nämna flera exempel härpå, men vill endast framhålla ett enda, där Kristus framställles med en högst afskyvärd judefysionomi och iklädd en vid kjortel, ur hvilken framkrypa en mängd gamla judar af vidrigaste utseende. Under bilden läses bibelspråket om hönan och kycklingarna: »Huru ofta har jag velat församla dig och dina barn, liksom hönan församlar sina kycklingar» o. s. v. Bilden är framställd på ett så retsamt och hånfullt sätt som gärna kan tänkas, och det finnes

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.
(Forts.)

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.
(Forts.)

många sådana bilder. Hvad är meningen med detta? Jag kan icke förstå det annorlunda, än att vederbörande räknat ut, att så länge de hålla sig till bilden och sätta bibelspråk under, kunna de försvara sig med att klichén var illa gjord och att bilden var dålig och att de på detta sätt böra gå straffria. Men tag bort alla stängsel och låt dem skriva hvad som helst, så kan man vara öfvertygad om, att texten skall komma att passa till illustrationen. Jag kan icke förstå saken annorlunda, ty jag kan icke fatta hvad de skulle kunna afse med sådant, annat än att riktigt kännbart träffa ömma punkter, sårbara punkter hos alla de religiöst troende, som få sådana bilder under ögonen. Under sådana förhållanden kan jag icke inse annat, än att borttagandet af straffbestämmelserna skulle verka i *motsatt* riktning till hvad motionärerna velat, och mången, som nu hålles tillbaka, skulle få friare händer att drifva sitt spel, utan att därmed något annat skulle vinnas, än att många människor skulle såras i sina innersta känslor, människor, för hvilka sårande angrepp t. ex. på Kristus betyda vida mera än ärekränkning mot dem själfva, mot deras närmaste släktingar, till och med mot deras föräldrar.

Till det nu sagda ber jag få lägga en annan anmärkning, innan jag kommer öfver till min ställning till reservationen. Det finnes en anmärkning af motionärerna, i hvilken jag icke kan annat än instämma. Man säger, att det bör vara konsekvens i lagen och att, om jag skyddar den religiösa känslan på ett håll, motsvarande skydd bör finnas också på andra håll, och att man med all rätt kan säga, hvad man också mången gång har sagt: hvarför skall statskyrkan och dess bekännare åtnjuta ett sådant särskildt skydd, då vi ha andra tillåtna religiösa bekännelser i landet? Denna anmärkning finner jag fullkomligt riktig. Jag finner, att ett öfverförande af dessa brott från »religionsbrott» till religionsfridsbrott, d. v. s. ett skyddande icke af statskyrkan, utan af den religiösa känslan hos statens individer af olika bekännelser, är något fullständigt naturligt. Ja, jag finner t. o. m. nödvändigt att så göra, ty det blir eljest svårt att försvara en bestämmelse, som står på en så svag och inkonsekvent grund som denna gör. Men motionärerna tyckas vilja gå längre och säga, att materialisten, ateisten, kosmopoliten eller hvem som helst kan behöfva likadant skydd för sina känslor. Tro då herrarne verkligen, att ett angrepp på materialismen kan på den öfvertygade materialisten, äfven om det sker i form af hån, göra ett intryck ens tillnärmelsevis jämförligt med det intryck, som ett hånfullt angrepp på Kristus gör på en troende människa? Det att man gycklar med *atomerna* — hvilka i trots af sin litenhet erbjuda angreppspunkter nog — kan det så svårt såra en människa, som tror på atomerna? Det kan jag icke fatta. Och lika litet kan jag fatta, att ett angrepp på abstraktioner, på begrepp, som i sig äro mycket respektabla, sådana som den allmänna människokärlekens begrepp, skulle kunna

vara jämförliga med de angrepp på religionen, som jag nämnde. Det är här icke *personligheter*, som angripas. Helt annorlunda ställer sig saken, då man hånar religionen, inför en person, som tror på Gud och Kristus och tror, att de existera lika verkligt som han själf; enligt hans uppfattning blir ett sådant angrepp detsamma som ett angrepp på verkligen lefvande varelser, och för honom, som dyrkar dessa väsen, blir det ojämförligt mera kännbart än angrepp på abstraktioner af hvad slag de vara må.

Härmed har jag nu efter förmåga angifvit min ställning till de argument, som vanligen anföras mot borttagandet af ifrågavarande bestämmelser.

Jag kommer nu till min ståndpunkt rörande reservationen. Jag har redan uttryckligen medgifvit, att jag anser ett öfverflyttande af denna bestämmelse från att vara riktad mot religionsbrott till hvad som rätteligen borde heta religionsfridsbrott vara alldeles i sin ordning. Jag anser till och med, att detta skulle ligga i de religiöst intresserades eget intresse, ty jag anser, att denna paragraf är så angräplig på många vis, att det är bättre att taga bort den och erhålla en fullt klar och tydlig paragraf. Bestämmelsen bör erhålla en ny form, bör förändra sin karaktär — därtutinnan instämmer jag med motionärerna. Den bör skydda icke endast mot angrepp på statskyrkans bekännelse utan äfven skydda deras religionsfrid, som tillhöra någon af rikets tolererade bekännelser. Vidare känner jag mig öfvertygad om, att det blefve ett stort juridiskt framsteg, om man endast läte *offentligt hånande* blifva straffbart. Hånandet i privata kretsar, om det händelsevis kommer att väcka allmän förargelse, är efter vår nuvarande strafflagsbokstaf straffbart, ehuru man i praktiken icke hör mycket därom. Jag tror därför, att den förändringen bör göras, att straffbarheten inskränkes till det offentliga hånandet och sålunda icke innefattar hvad som sker privat.

Jag anser vidare, att uttrycket »Guds heliga ord», som förekommer i 7:1 strafflagen, likaledes ger anledning till betänklighet. Det är oss alla väl veterligt, att alla religioner och sålunda äfven den kristna religionen utvecklas, så att hvad som en tid stått i medelpunkten kommer under utvecklingens lopp att flyttas till periferien. Därför kan man heller icke säga, stt alla verser, som stå i bibeln, böra erhålla ifrågavarande skydd, utan skyddet bör gälla trosbekännelsen, sådan den lefver och verkar inom samhället, hvarmed jag innefattar allt sådant, som har verklig central betydelse för religiöst troende människor. Detta är min ställning till reservationen.

Innan jag öfvergår till mitt yrkande, skall jag vidröra en sak, som jag synas stå utom ämnet, men som jag anser falla inom detsamma. Jag vill nämligen tillåta mig att något betrakta saken ur *politisk* synpunkt, ty detta är verkligen en fråga, där man kan känna sig manad att utöfver det juridiska området våga sig in

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.
(Forts.)

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.
(Forts.)

äfvén på det rent politiska. Jag frågar: huru kan detta uppeggande, eller hvad det må kallas, tänkas verka på »de djupa leden» i *politiskt* afseende? Minskar det skillnaden mellan klasserna eller ökar det denna skillnad? Härpå är svaret ganska lätt att gifva. Alldeles säkert måste det öka råheten hos de massor, som jämt se och höra dylikt; därmed måste det också öka klasskillnaden och sålunda gå i en i politiskt afseende icke önskvärd riktning. Detta tror jag man bestämdt kan säga. Det är icke nog med, att detta är ett *förgiftadt* vapen, som sårar ömma, religiösa känslor, utan det är ett *tveeggadt* vapen, som träffar just de massor, som man tror sig skola »frigöra». För min del hyser jag därför den åsikten, att huru man än ser saken, juridiskt eller politiskt, man icke kan komma ifrån, att det *icke* är önskvärdt, att sådana handlingar företagas. Jag skulle våga säga, att i våra dagar, tvärtemot hvad förhållandet var på Voltaries tid, ha vi, som önska genomgripande reformer på alla områden, långt ifrån de religiöst intresserade eller religionen som sådan mot oss, utan vi ha i flere afseenden den kristna religionen till en mycket god bundsförvant. Allt i allt tror jag, att den är mera bundsförvant än motståndare till verkligt reformarbete. Den verkliga motståndaren finnes i vår tid snarare i den rena, medvetna materialismen, för såvidt denna ofta alstrar en egoism, som endast frågar efter sig själf och sin egen njutning. Där och icke i religionen finnes fienden.

Hvad beträffar det yrkande, som jag skall framställa, framgår det af det sagda, att jag ingalunda kan instämma med motionärerna. Hvad reservationen angår, finnes det åtskilligt i densamma, som jag skulle kunna instämma i, om jag endast vore säkrare på, hur vissa uttryck skola tolkas, som förekomma i det yrkande, hvarom reservanterna förenat sig. Yrkandet innehåller, att bestämmelserna om religionsbrott måtte borttagas och ersättas med straffbestämmelser för *kränkande ingrepp mot annans religiösa frihet*. Det är tvifvelaktigt, hvad som kan menas med »kränkande ingrepp mot annans religiösa frihet». För att tolka detta uttryck jämför jag det med den passus på sid. 10, där det talas om att i Norges nya strafflag och i det schweiziska strafflagsförslaget betraktas hvarken hädelse mot Gud eller gäckeri med Guds ord och sakramenten såsom en straffbar handling, såvida man icke därigenom *kränker andras religiösa trosfrihet*. Om jag vidare jämför detta med hvad som förekommer på sid. 14, finner jag, att i den norska strafflagen bestraffas den, som *offentligen hånar trosbekännelse, hvars utöfning är tillåten* i landet. Finge jag sålunda ställa reservationen i sammanhang med motionens motivering och anse, att uttrycket »kränkande ingrepp mot annans religiösa frihet» måste betyda detsamma som »offentligt hånande af trosbekännelse, som här i landet är tillåten», skulle jag icke tvoka att nu med detsamma yrka bifall till denna reservation. Men jag är icke säker på, att detta verkligen är reservanternas mening. Då jag kommer in på den motivering för reser-

vationen, som återfinnes på sid. 16, talas det nämligen om att bereda en persons religiösa frihet skydd för mot densamma riktad kränkning genom hån eller smädelse. Orden »mot densamma riktad» äro dessutom kursiverade, hvarigenom tvekan kan uppstå om hvad reservanterna afsett för gräns. Och detta mitt tvifvel är på väg att stegras till ängslan, då jag kommer öfver till hvad herr Lindhagen säger på sid. 17: »Man må dock vid strafflagens omarbetning i detta syfte noga aktgifva på, att arbetet ärligt begränsas till just detta, så att ej i de nya bestämmelserna glömmas sig kvar något af hvad som bör komma bort.» Jag måste då fråga: *hvar finnes denna ärliga skiljelinje?* Det är icke så lätt att se, om man granskar dessa uttryck. Menar man detsamma som det, som står i den norska lagens bestämmelser, eller något annat? Vid denna oklarhet kan jag åtminstone icke för ögonblicket instämma i reservationen, sådan den här lyder, utan måste, herr talman, på grund af hvad jag anförde, yrka afslag å motionerna och för närvarande också å reservationen och i stället bifall till utskottets hemställan, därvid jag dock ber att redan nu få förbehålla mig att, om det under debattens fortgång skulle visa sig, att min förmodan om reservationens mening är den riktiga, och om ett förtydligande af densamma göres genom att man insätter uttrycket, som förekommer i den norska lagen: »för offentligt hånande af trosbekännelse, hvars utöfning är här i riket tillåten» i stället för det tve tydiga och efter min mening farliga uttrycket »kränkande ingrepp mot annans religiösa frihet», få ändra mitt yrkande från bifall till utskottets hemställan till bifall till reservationen i denna förändrade form.

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.
(Forts.)

Herrar *Persson* i Tällberg, *Canell*, *Jansson*, i Krakerud, *Ström* i Transtrand, *Bogren*, *Olsson* i Älfvalsåsen, *Nilsson* i Skärhus, *Petrén*, *Jönsson* i Kvarnberga, *Bosson*, *Andersson* i Grimbo, *Jansson* i Djursåtra, *Andersson* i Stårte, *Igel* och *Sjöberg* instämde häruti.

Herr von Schéele: Herr talman! Efter det anförande, som vi nu hört, har jag blifvit i väsentlig mån befriad från uppgiften att utföra det föreliggande ämnet och kan begränsa mig ganska mycket.

Jag vill börja med att fästa uppmärksamheten på, hurusom de motioner, som här framträdt, icke äro obefogade, för såvidt det i de nuvarande lagbestämmelserna verkligen finnes sådant, som man icke kan annat än önska bort. Men det är en farlig sak att våga sig på med borttagande af det som är, med mindre man är viss på, att det, man afser att sätta i stället, är något bättre.

Till en början måste äfven jag häfda skillnaden mellan de båda världsåskådningar, som finnas och som väsentligen stå emot hvarandra: den, som erkänner blott en enda värld, nämligen natur-

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.
(Forts.)

världen, och den, som utgår från erkännandet af två världar, i hvilka båda människan har del, nämligen naturens och därjämte frihetens eller — för att tala med den just nu i vårt land docerande nobelpristagaren professor Eucken — andelifvets. Visserligen inrymmer naturalismen vid sidan af den egoism, som föregående talare påvisat, jämväl altruistiska känslor hos människan. Men min öfvertygelse är, att hvarken dessa känslor af naturenlig välvilja mot andra eller något annat på naturgrund byggdt såsom nyttighetshänsyn eller hvad det må heta är tillräckligt för att utgöra grundvalen för samhällets bestånd. Särskildt i vårt land erfordras i följd af historisk utveckling icke mindre än af folkets ursprungliga skaplynne en andlig grundval, som för det vida största antalet af Sveriges inbyggare sammanfaller med kristen uppenbarelsetro.

Nu vill jag emellertid göra bestämd skillnad mellan kristendomen såsom kulturkraft, d. v. s. den sedligt religiösa världsåskådning, som visat sig förmå bättre än något annat i vår värld betrygga *frid på jorden* och kristendomen såsom den frälsningskraft, som genom vår religions stiftare har kommit in i världen och som åsyftar *friden med Gud*. Detta senare står väl i sammanhang med det förra, men icke så omedelbart, att det nu behöfver närmare utföras. Och håller jag mig till den synpunkt, som här ensamt bör komma i beaktande, den kristna lifsåskådningen och icke det kristliga inre lifvet, så är det för mig visst, att lagen har till uppgift att häfda denna lifsåskådning eller uppfattning af tillvaron, som i Sverige lyckligtvis ännu råder, och det både så, att den gifver uttryck häråt, och så, att den tillika skyddar densamma.

Jag är öfvertygad, att om vi ginge den väg, hvilken motionärerna anvisa, detta af svenska folket i stort sedt skulle uppfattas såsom ett uppgifvande af den kristna världsåskådningen, i det att denna, genom borttagande af de straffbestämmelser vi nu hafva, skulle varda gifven till pris åt ett abstrakt vetenskapligt bedömande. Vetenskapen har en stor uppgift, men uppgiften är och förblir formell. Den har att söka förklara den gifna verkligheten, men förmår icke att skapa fram någon verklighet. Ja, enligt erfarenhetens osvikliga vittnesbörd innebär fortgående s. k. upplysning ingalunda tillräcklig garanti för bevarandet af de andliga värden, hvarpå samhällets trygghet beror, såsom rätts- och ansvarskänsla, plikttröhet, laglydnad, utan därtill fordras religiös lifsåskådning, tro på en sedlig världsordning, och här behöfves på grund af människonaturens obestridda och obestriddliga böjelser i motsatt riktning lagens skydd i den ojämna striden.

Att uti den lag, vi äga, uttrycken för det, som genom lagen skall skyddas, äro bristfälliga, har den föregående talaren på ett efter min mening klart och bevisande sätt lagt i dagen. Jag vill äfven erinra herrarne om, hurusom, när denna bestämmelse är

1887 kom till stånd, det uti den debatt, som då fördes i båda kamrarna, från det allvarligt kristliga hållet beklagades, att lagutskottet hade borttagit den bestämmelse med hänsyn till tros-läran, som blifvit af Kungl. Maj:t föreslagen. Finge vi hvad som nu är uttryckt med »Guds heliga ord och sakramenten» ersatt med en hänvisning till »trosvärdighet, hvars utöfning är här i riket tillåten» — ett uttryck, hvilket enligt den belysning däraf, som lämnas å sid. 15 i utskottets betänkande, måste fattas såsom afseende ej blott faktiskt tillåtna trosvärdigheter, utan alla, »när de kunna komma i fråga att få rätt här i landet till offentlig religionsutöfning» — då, säger jag, hade man, långt ifrån att göra en förlust, otvifvelaktigt fastmera gjort en vinst, vunnit tidsenlighet på samma gång som större fulltonighet. Jag skulle därför inte vilja såsom den föregående ärade talaren i närmaste hand yrka bifall till lagutskottets hemställan, utan antager omedelbart den af honom ifrågasatta formuleringen, hvilken efter min mening är afgjordt bättre, och som ju tillika blifvit uti vårt västra grannland bepröfvad och således icke har karaktären af ett här på stående fot framburet hugskott.

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.
(Forts.)

Det enda, som därvidlag skulle kunna göra mig betänksam, är uttrycket »offentligt», som är tillagdt framför orden »förhållande af trosvärdighet, hvars utöfning är här i riket tillåten». Men mig synes detta uttryck icke innebära någon sådan tvetydighet, som från vissa håll befarats, utan hoppas jag, att det enligt häfdvunnen tolkning skall i det ifrågavarande afseendet medföra det skydd, som vårs folk är berättigadt till och i behof af — för att undgå den dom, som redan i Havamal finnes uttalad uti den behjärtansvärda varningen: »Den där agalös lefver och laglös, han ärelös dör.»

Jag ber således, herr talman, att, i anslutning till det förslag som gjordes af herr Thyrén, få yrka bifall till förra delen af reservanternas kläm, men med förändring af klämmens senare del på sådant sätt, att de därstädes förekommande orden »straffbestämmelser för ingrepp mot annans religiösa frihet» måtte utbytas mot: *straffbestämmelser för offentligt hänande af trosvärdighet, hvars utöfning är här i riket tillåten.*

Herr Meurling: Herr talman, mina herrar! Vi hafva all orsak att vara tacksamma för den kraftiga argumentering, som här framstälts mot det af motionärerna gjorda yrkandet. Jag och många med mig skulle också synnerligen gärna hafva velat ansluta oss till professor Thyrens förslag, om icke däri hade förekommit ett uttryck, som ju är ett oklart uttryck uti en allmän lag, nämligen uttrycket »offentligt». Uttrycket »offentligt» blir ju alltid något oklart. När tager det offentliga vid: om man bjuder till sig tjugu personer, femtio personer, men stänger dörrarna för allmänheten: är det offentligt eller icke?

Om upphäf-
vande af 7 kap.
1 och 2 §§
strafflagen.
(Forts.)

Emedan det icke kan vara någon vinst att få in ett oklart uttryck uti en ny lag, tror jag mig veta, att det finnes många af kammarens ledamöter, som helst vilja yrka på bifall till utskottets förslag. Men då vi göra detta, bedja vi att få angifva, att det icke sker på sådana grunder, som de första motionärerna påstå föreligga för befintligheten af de nuvarande lagarna. Vi tillbakavisa således det påståendet, att dessa lagar skulle behöfva stå kvar, emedan staten icke vågar förlita sig på sanningens och den bättre upplysningens egen segerkraft och därför hotar med straff den ena parten af de stridande. Vi anse, att sanningen och den bättre upplysningen hafva en segerkraft i sig, och behöfva således icke hafva dessa lagar för det ändamålet.

Vi tillbakavisa också det af den andra gruppen af motionärer gjorda påståendet, att de nuvarande lagarna finnas för att skydda kyrkans troslära; och vi instämma fullkomligt i hvad samma grupp yttrar, nämligen att trossatser böra försvaras med andliga vapen. Men detta oaktadt anse vi lagens kvarblifvande hafva en stor nytta med sig, den nyttan nämligen, som är anförd af motionärerna på sidan 6 i utskottets betänkande: staten bör straffa hädelsen i dess egenskap af samhällsskadlig råhet.

All råhet smittar; och hädelsen är ju en sådan råhet, som kastar sig öfver lifvets allra allvarligaste frågor. Hädelsen är därför en sådan råhet, som mer än någon annan skadar samhället, skadar vår ungdom, skadar dem, som redan i sitt inre lösgjort sig från kristendomens fostrande makt, så att de neddragas allt djupare i barbari och förvildning.

Det synes mig som om äfven motionärerna skulle kunna erkänna detta. Ty jag läser här i en annan motion, som vid denna riksdag framlagts just af en af motionärerna: »*hånet är ett kampmedel, som tager vid, där argumenten tryta*». Genom hånet och hädelsen vänjer man sålunda människor att i uppfattningen af lifvets allvarligaste frågor låta sig påverkas icke af verkliga argument, utan af sådana kampmedel, som taga vid, där argumenten tryta.

Man har ofta frågat: är kristendomen sådan, att den skall behöfva utbredas och försvaras genom våldsamma och barbariska medel? Vi svara nej därtill; och vi rå icke för, att man i förra tider gått till väga på motsatt sätt. Men nu fråga vi tillbaka: Är den nya kultur, för hvilken motionärerna kämpa, sådan, att den icke kan kämpa sig fram genom argument, utan måste för sin framgång hafva fritt tillträde till kampmedel, om hvilka kulturbärarne själfva erkänna, att de taga vid, där argumenten tryta? Skulle man icke å ömse sidor kunna vara nöjd med att i kampen använda de argument, hvaröfver hvar och en för sig förfogar, och så låta de kampmedel, som taga vid, där argumenten tryta, få behålla den lilla mur omkring sig, som de ofta nämnda lagparagraferna kunna gifva?

Vi anse därför, att dessa paragrafer äro behöfliga och nyttiga, emedan de, genom att finnas till i lagen och genom att kunna tillgripas åtminstone i extraordinära fall, utgöra en protest från samhällets sida mot råhetens och hångrinets framträngande på helig mark, på områden, där människor borde få stå i fred för sådant inför lifvets och dödens allvar.

Om upphäf-
vande af 7 kap.
1 och 2 §§
strafflagen.
(Forts.)

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Meurling förenade sig herrar *Danielsson* och *Jonsson* i Hökhult.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Såsom af motionerna och utskottets betänkande framgår, har uppfattningen af ifrågavarande brott under tidernas lopp undergått åtskilliga förändringar. Ursprungligen uppfattade man ju dessa brott såsom riktade mot Gud; och i öfverensstämmelse därmed var straffet för dem synnerligen strängt. Under en senare tid har man uppgifvit den föreställningen. Man har i stället betraktat hädelsebrotten såsom riktade mot en af samhällets grundvalar, religionen; och i öfverensstämmelse med den ändrade uppfattningen har man väsentligen mildrat straffet. Slutligen har man äfven uppgifvit sistnämnda position. Man anser nu brottet vara riktadt mot den religiösa känslan och medborgarnas religiösa frihet. Nya lagberedningen uttrycker detta sålunda, »det kriminellt straffvärda beträffande ifrågavarande brott låge ej så mycket i det förakt eller den vanvördnad, hvarom gärningen bure vittne, som fast mer i den fara för ett förslappande af den religiösa känslan inom samhället, som gärningen medförde, och den förargelse, den hos andra väckte».

Reservanterna inom utskottet hafva icke kunnat öfvertygas om, att det är riktigt att fortfarande bestraffa brott mot den religiösa känslan. Först och främst lär det ju icke kunna förnekas, att den religiösa känslan är mycket olika hos olika personer. Hvad som den enes religiösa känsla känner sig kränkt af, det lämnar den andres religiösa känsla okränkt och så vidare. Det har förut här talats om skillnaden mellan förnekelse och hädelse; men jag undrar, om icke många religiösa personers känsla känner sig minst lika kränkt af förnekelse som af hädelse. Om en ateist står upp och tvärsäkert förkunnar, att det icke finnes någon gud, att det icke finnes någon öfversinnlig värld — jag undrar, om icke många verkligt religiösa personer känna sig lika sårade i sina heligaste känslor af detta som af gyckel med den ena eller andra dogmen i tros läran.

För öfrigt har jag svårt att följa professor Thyren i hans föredrag, där han sade, att om man medger straffskydd för den religiösa känslan, det icke vore behöfligt att medgifva andra per-

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen. (Forts.)

soner än religiösa ett motsvarande skydd för deras känslor. Han nämnde till exempel, att en materialist icke kan begära ett sådant straffskydd, därför att han icke har någon religion. Ja, det är möjligt; men det finnes en riktning på det här området, positivismen, som nog själf betraktar sig som en religion. Jag föreställer mig, att positivisten betraktar de föremål, som han ägnar sin dyrkan, som så heliga, att ett prisgifvande af desamma åt hänet är för honom smärtsamt, låt vara, det skall jag medgifva, icke i samma grad som en kristen känner sig kränkt af hädelse och liknande angrepp på det, som är föremål för hans dyrkan. Om vi sålunda icke hafva kunnat blifva öfvertygade om lämpligheten af att den religiösa känslan erhåller straffrättsligt skydd, ha vi å andra sidan icke kunnat förneka, att religionsfriheten har rätt att äfven med strafflagens bestämmelser blifva skyddad mot kränkande ingrepp. Vi hafva ansett, att hvarje medborgare har rätt att få ha utöfningen af sin religion i fred. Det är till skydd för denna frihet vi ansett, att bestämmelser i detta afseende borde finnas i strafflagen. Nu frågade professor Thyré, hur vi ville ha dessa bestämmelser närmare utformade. Det är naturligtvis mycket svårt att under det brådskande riksdagsarbetet till och med i en så viktig fråga som denna genast hafva formuleringen af en lag klar och färdig, låt vara, att man vet, i hvilken riktning man önskar, att lagen skall gå.

Som herr Thyré anmärkte, hafva motionärerna i motiveeringen åberopat den norska strafflagen; och det är klart, att en formulering i öfverensstämmelse därmed i vissa afseenden skulle tillfredsställa några af motionärerna. Men vi hafva också åberopat den italienska strafflagen, där straff stadgas för den, som af fientlighet mot någon af staten tillåten religion kränker den, som bekänner sig till densamma. Detta har, såvidt jag vet, varit närmaste anledningen till, att reservanterna särskildt fäst sig vid uppsåtet att kränka andras religiösa frihet, äfven om kränkningen ej framträder vid andaktsöfning eller gudstjänst. Sådana kränkningar äro, som bekant, redan nu straffbara enligt 11 kapitlet strafflagen.

Jag föreställer mig för öfrigt, att reservationen är så pass vidsträckt, att den skulle kunna rymma såväl en bestämmelse i den italienska strafflagens riktning som också en bestämmelse gående i samma riktning som den norska strafflagen.

Gentemot det förslag, herr Thyré antydde, och herr von Schéele närmare formulerade, tror jag, att man emellertid kan rikta en anmärkning. När af dem yrkas straff för offentligt hånande af trosbekännelse, hvars utöfning är i riket tillåten, framställer sig den frågan: »Hvad menas med den eller den sekten, med den eller den trosbekännelsen?» Särskildt hvad statskyrkan beträffar är det bekant, att det förts många och hårda strider om, hvilka böcker, som skola anses vara bekännelseskrifter, och det

kan sålunda i fråga om statskyrkan vara mycket svårt att i en del förekommande fall afgöra, hvad som skall anses vara trosbekännelse eller icke. Det förslag, som i anledning af professor Thyréns anvisning framkommit, visar just, hvad som reservanterna fruktade, nämligen att det är ganska svårt att ge sig in på en närmare formulering af en lag, som man anser böra ersätta den nuvarande lagen om hädelsestraff.

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.
(Forts.)

Då jag sålunda af hvad hittills förekommit ej öfvertygats om, att herr von Schéeles förslag skulle vara bättre än reservanternas, ber jag att få yrka bifall till det sistnämnda.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Genom det anförande, som här hölls af professor Thyrén, har ju frågan förts ut på ett mycket vidt plan, och det skulle vara en hel del att därtill anmärka och bemöta. Det skulle med utgångspunkt från ett sådant anförande mycket väl kunna rullas upp här en debatt på många timmar, och jag vill ej alls bestrida, att ämnets vikt är sådant, att det kunde vara förtjänt däraf. Men jag vågar ändock å andra sidan icke förutsätta, att kammaren skall till den grad intressera sig för de nyanser, som kunna föreligga, att den skulle vilja följa ett försök till en sådan vidsträckt diskussion.

Jag skall därför blott tillåta mig att till en början framhålla några erinringar, som jag måste göra, när jag hörde professor Thyréns som alltid så värtaliga och logiskt sammanhängande anförande, hvilket anförande dock med all sin logik på samma gång visade blottorna i hans resonemang. När man står och på det sättet teoretiserar om en sak och analyserar sönder densamma, händer det nämligen understundom, att man förlorar kontakten med verkligheten, och att man kommer fram genom en serie af slutledningar till resultat, som man ändå måste finna vara påtagligt oriktiga.

En af utgångspunkterna för professor Thyréns argumentation var, att han frågade oss: »Är det då en sådan fördel att behålla kvar hånet och gäckriet? Kan man säga, att det är ett samhällsintresse, som främjas därigenom, att man har vidare gränser än de nu uppdragna i detta afseende?» När han hade gjort sig den frågan, måste han, som den historiskt väl bevandrade man han är, själf göra sina förbehåll mot det enkla *nej*, som kanske många bland hans åhörare voro färdiga att ge till svar på den frågan. Han måste säga sig: »Vi kunna ju omöjligen förneka, att det funnits personer, som gjort en gärning, en kulturinsats till mänsklighetens utveckling af den allra största betydelse och därvid använt i frikostigt mått hånets och gäckriets vapen.» För att då aftrubba det argumentet och den hänvisningen konstruerade han så upp den teorin, att detta sista må hafva varit riktigt i forna tider, hädelsten må hafva haft en ursäkt under tiden före franska revolutionen, men att i vår tid det väl icke kan komma i fråga,

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen. (Forts.)

att sådana argumenter som exempelvis Voltaires skulle behöfva ytterligare anlitas. Nu kunna vi föra våra diskussioner inom snäfvare gränser, än hvad då var oundgängligen nödvändigt.

Jag vågar icke för min del följa professor Thyrén på denna själfberömmelsens väg för vår egen tid, en tid, som ser sådana skarpa sociala motsättningar som dem, vi nu äro inne i, en tid då kapitalismen uppträder som den i våra dagar gör, en tid, då man faktiskt i många länder ser, att kapitalismens och kyrkans intressen allieras med hvarandra på ett sätt, som alldeles strider mot samme talares framställning i ett annat sammanhang, då han menade, att kristendomen alltid numera står på utvecklingens sida. I en sådan tid synes det mig vara ett ganska djärfvt påstående, att man skulle kunna en gång för alla komma öfverens om att lägga bort det skarpa vapen, som satirens och gycklets hänsynslösa användning vid förefallande behof kan vara i meningsbrytningarna; jag tror det vara ett förhastande och tror icke, att utvecklingen kan vara betjänt med en sådan inskränkning, baserad allenast på ett dylikt antagande.

På samma gång kom professor Thyrén i det sammanhanget just in på precis samma sätt att argumentera, som vi hörde härom dagen, när det var fråga om ett i viss mån likartadt ärende, nämningen smädelse mot Riksdagen och afskaffande af straffet därför. Han ville då förbehålla för dem, som kunna handhafva kvickhetens pilkoger ordentligt, rätten att få skicka ut sina pilar; men de, som fumla med dem och äro mera klumpiga och rakt på sak säga sin tanke, de skola falla under straffet. Ja, något sådant var det nu också. De betydande männen hafva, efter herr Thyréns mening, rätt att göra uttalanden äfven i religiösa ting, hvarvid i det sätt, hvarpå dessa uttalanden framföras, må kunna tillåtas åtskilligt mera än hvad de tarfliga eftersägarne kunna hafva tillåtelse till.

Jag skall för visso ej vara den, som på något sätt vill jäfva, att kvickheten och begåfningen enligt sakens natur kunde ha ett vidare spelrum, än när idel klumpighet söker följa efter; men det är den skillnaden mellan min uppfattning och professor Thyréns, att jag skulle vilja hafva den allmänna meningen, den allmänna opinionen och det sunda omdömet till ensam skiljedomare därvidlag. Den allmänna meningen skulle falla sin dom öfver dessa klumpiga epigoner, som herr Thyrén varnade oss för, i stället för att öfverlämna utmätandet af straffet för sådana försök, som misslyckas, åt våra åtalande och dömande myndigheter. Där är skillnaden i uppfattningar. Men på samma gång måste man på nytt konstatera den våda, som ligger i herr Thyréns bevisföring, den tendens han nu för andra gången röjer: att stifta en lag, som gäller för de stora begåfningarna, och en annan, som gäller för folk i allmänhet.

Herr Thyrén anförde vidare, att det ytterst är hyfsningen, som skulle främjas, och det har stater naturligtvis ett intresse af.

Men tyvärr är vår folkkaraktär, hela läggningen hos oss germaner, sådan, att vi äga mindre af den varan än länder med äldre kultur, och därför behöfva vi denna lagstiftning — jag förmodar att ungefär detta var hans tanke. — Det kan ju vara någonting häruti — jag skall dock icke nu diskutera den frågan. Men hvad den där serien af bilder beträffar, som han tog till exempel, och som jag antagor måtte ha framkommit i någon ungsocialistisk tidning, — så vill jag upplysa honom därom, att densamma, efter hvad jag tror mig veta, är hämtad ur någon fransk publikation, som jag visserligen icke kan erinra mig ha själf sett, men vid olika tillfällen hört omtalas för en 20 år sedan eller något sådant. Den innehöll just någon så där illustrerad bibel, af samma art som Dorés, men med den skillnaden, att de illustrationer till texten, som funnos i densamma, voro afsedda att vara karikatyrer och förlöjliganden af de personer, som nämndes i bibeltexten. Den boken har växt upp på fransk mark, och dess omplantering i svensk jordmän tror jag uppriktigt sagdt icke alls skulle löna sig, så föga, som denna bok svarar mot just vårt folks lynne och stämning. Och om det nu finnes enstaka grupper af vårt lands invånare, som kunna känna behag och förnöjelse i sådant, så kan man vara alldeles viss om, att det finnes äfven i andra länder, både germanska och romanska. Och jag tror icke, att man har anledning att i högre grad i vårt land än i några andra länder befara spridningen af en sådan fadd och förskämd smak.

Herr Thyrén anförde ett exempel på, hvad som nu kan skrivas och enligt hans mening, då det icke åtalats, faller inom den tillåtna linjen. Ja, det är mycket sant, att detta ej åtalats, men jag skulle vilja fråga herrarne: om en sådan sak skulle åtalas, tro ej herrarne då, att det för närvarande skulle fällas? Jag tror, att det blir förfärligt svårt att göra en pålitlig distinktion mellan det, som kommer att fällas och det, som kommer att frias. Men att öfver hufvud draga några slutsatser med anledning af att en sådan sak som den upplästa har fått passera och säga: *Detta* är således hvad man redan nu kan skriva; då måtte det väl vara nog med yttrandefrihet — det är nog förhastadt. Detta är ett sätt att resonera, som kan göra sig för ett ögonblick, men det håller ändå icke streck.

Därmed komma vi osökt in på ett område, som rör en af denna frågas icke minst viktiga sidor, nämligen det *godtycke i lagtillämpningen*, som med en absolut ofrånkomlig nödvändighet blir följden af dessa hädelseparagrafers bibehållande. Somligt går fritt, man förstår ej rätt hvarför, annat, som många ansett mycket hellre bort gå fritt, blir åtaladt och fällt. Allting inom detta område blir flytande, och hvaraf kommer det? Jo, ytterst däraf, att vi här röra oss med så subjektiva värden, att vi ej kunna uppställa några bestämda normer, utan måste öfverlämna detta åt det personliga omdömet, åt de tillfälliga vindar, som blåsa, ena gången kanske

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.
(Forts.)

Om upphäf-
vande af 7 kap.
1 och 2 §§
strafflagen.
(Forts.)

för åtal i tätare skaror, andra gången måhända för att inte väcka något åtal alls, utan se tämligen genom fingrarna med allt som skrives. Alltså kommer ett förhållande att uppstå, som synes mig redan det, vara ganska betänkligt och synnerligen olämpligt. Kan det då vara skäl att bibehålla en lag, som i sin tillämpning blir så ojämn, när för öfrigt så många andra starka skäl tala för dess borttagande?

Herr Thyrén ville vidare göra gällande, att det ej kunde vara någon reson i motionärernas erinran, att det kan finnas *andra* varma känslor än de religiösa, som kunna kränkas på ett sådant sätt, att man väl kunde sätta i fråga, hvarför just de religiösa känslorna skulle ha monopol på ett dylikt fridsskydd för sin räkning. Han sökte ironisera äfven detta — han använder ju naturligtvis själf, såsom den stora begåfning han är, icke sällan och med framgång ironiens vapen — han ironiserade, när han talade om materialisten, som väl ej kunde taga så illa vid sig, om det gycklades med hans teori om atomer. Och han talade öfver hufvud med en viss ringaktning om de känslor, som människor kunde hysa gentemot abstraktioner. Men i detta senare har han då helt och hållet orätt. Efter min mening finnas det alldeles bestämdt människor, hvilkas känslolif är så starkt knutet vid det, som herr Thyrén nu affärdade med ordet abstraktioner, att sårande angrepp på dessa hafva ungefär samma verkan på dessa människor, som när en kristet religiös man får se något smädande eller nedsättande om Jesus Kristus. Det finnes — jag skall taga ett exempel, som flertalet kanske genast senterar och som därför är bättre än en del andra exempel, som jag skulle kunna anföra — en känsla, som vi kalla fosterlandskänslan. Det är ju en abstraktion, men hvar och en af oss förstår, att många människor i vårt land kunna blifva på det högsta upprörda, om deras känslor på detta område skulle på ett särskildt brutalt och hänsynslöst sätt slås i ansiktet. Och då det på senare tiden varit skarpa meningsskiljaktigheter mellan olika partier och samhällsgrupper på detta område — icke om fosterlandet i och för sig, men om de vägar, som vårt fosterland rätteligen borde gå — ja, då har det också visat sig, att det har blifvit synnerligen häftiga sammanstötningar och harmsna utgjutelser från deras sida, hvilka hafva känt *sin* form af fosterlandskänsla angripen genom uppträdanden från andra, som de ej kunnat finna fosterländska.

Detta torde dock vara ett exempel, som väl förtjänar att ihågkommas, innan man affärdar all tanke på likställighet mellan hvad jag skulle vilja kalla olika känslogrupper.

Vi motionärer ha f. ö. också i vår motion talat om en annan känsla, i viss mån jämförlig med fosterlandskänslan, nämligen känslan för det internationella freds- och broderskapsidealet. Och visst är, att de ytterligt nedsättande, hänfulla och smädliga omdömen, hvilka mången gång slungats fram mot dem, som förfäktat denna

ståndpunkt och hysa denna känsla, — tillmälen, som skett under applåder och bifall från dem, som vilja förbehålla sig att vara helt och hållet skyddade i *sin* känslovärld, — visst är, att dessa angrepp dock måste vara lika upprörande för oss, som de andra angreppen kunna vara för dem, som hålla på en bestämd och särskild form af fosterlandskänsla, eller för dem, som hysa liknande åsikter beträffande de religiösa tingen.

(Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen. (Korts.)

Jag tror således, att professor Thyrén i sin briljanta exposé i det fallet fullständigt råkade in på en afväg; hans slutsats därvidlag torde icke vara det minsta hållbar.

Detta sammanhänger nära med den tanke, som han i sitt förslag — ty jag får väl nästan benämna det så, ehuru det var herr von Schéele, som framlade detsamma — till sist uttalade den tanke, som är genomgående jämväl i den norska strafflagens formulering. Denna tager nämligen sikte på *likställigheten* mellan de olika religionerna och säger, att alla religioner, som staten erkänner, skola ha samma rätt till och samma mått af skydd. Ja, det är ju i och för sig en fullkomligt riktig grundsats. Skall man ha ett särskildt straffskydd för den evangelisk-lutherska statskyrkan i Sverige, då fordrar den logiska konsekvensen, att äfven andra af staten erkända religiösa samfund skola få det erkännande som ligger däri, att de och deras medlemmar icke på grund af sin åskådning anses mindre värda, utan att äfven deras känslolif erkännes vara lika heligt som någonsin de evangelisk-lutherskas. Detta står ju äfven i herr Thyrens förslag, som han begär, att vi skola antaga.

Men hvad blir konsekvensen af denna ståndpunkt? Jo, så vidt jag kan finna, ett af de två: *antingen* att lagen, trots att den, teoretiskt taget, är vackrare, kommer att förbli en död bokstaf för de små minoritetsgrupper af medborgare, hvilka lagen, efter denna utvidgning, äfven skulle skydda; *eller* också blir den en verklighet äfven för dem, och då ha vi kommit till ett tillstånd, som jag icke tvekar att beteckna såsom sämre än det nuvarande. Då skulle vi hafva kommit till en sådan position, att man, snart sagdt, icke alls kan röra sig på dessa områden utan att på något håll trampa på åskådningar och läror, som af staten erkänts vara heliga beaktelser; då har man kommit dit, där hvarje nedsättande ord om t. ex. en baptistisk dopförrättning skulle kunna bli föremål för rättsligt beifrande; där hvarje hånande uttalande, som kan slinka med i ett anförande om exempelvis påfvens ofelbarhet, skulle bli föremål för åtgärder af lagens handhafvare, därför att det kränker den katolska lärans svenska bekännare i deras åskådning. Ett sådant tillstånd, det må jag uppriktigt säga, är icke önskvärdt. Men detta visar väl just, att man är inne på en oriktig väg, när konsekvenserna af att man slår in på densamma blifva, icke utvidgning af friheten, utan i själfva verket kringskärning och minskning af den frihet att röra sig på dessa områden, som vi f. n. hafva.

Medan jag är inne på detta, skall jag fästa mig något vid

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.
(Forts.)

ett annat uttryck, som professor Thyrén uppehöll sig vid. — Han tyckte så bra om termen »trosbekännelse», nämligen en trosbekännelse »sådan den, såsom hans ord föllo sig, *lefver* i folket och trossamfundet». Ja, men »trosbekännelse» kan allt tolkas på ett väsentligt annat sätt än »sådan den *lefver*.» Det kan också vara själfva *bokstafven*. Det kan vara hela sammanfattningen af tros-lärorna, som på detta sätt blir undandragen den kritik, som vågar att vid sidan af raden sakliga argumenter bruka sådana invändningar, som de kritiserade kunna finna hånande, kränkande och nedsättande för deras känslor. Jag är icke öfvertygad om, att det ligger något framsteg häri. Jag förstår, att herr Thyrén naturligtvis menar med sin formulering, att man skulle finna ett uttryck, som bättre än »Guds heliga ord» angaf, att det var blott de s. k. centrala lärorna, som skulle bli föremål för statens straffskydd. Men jag tror, att uttrycket »trosbekännelse» kan gifva anledning till åtskilliga misstolkningar och att man alls icke är säker på att komma på den rätta sidan, om man går in på denna formulering.

Det frågades af den ärade talaren: Är icke denna tillåtelse att föra en diskussion äfven med ett sådant där utfall, ett sådant där nedsättande ord vid sidan af den allvarliga bevisföringen, är icke denna tillåtelse i själfva verket ägnad att öka råheten och därigenom samhällsskadlig? Ja, här komma vi efter min mening just till själfva kärnpunkten i vår olikhet i uppfattning. När man vill komma till ett sådant tillstånd, att råhet, verklig upp-rörande råhet, må kunna på det allra allvarligaste bekämpas och utrensas ur den offentliga diskussionen, är det då icke i själfva verket skadligare att man tar med dessa straffbestämmelser, hvilka nu binda händerna på dem, som annars skulle reagera vida kraftigare än de nu kunna göra gentemot sådana utslag af råhet? Här är det vi skilja oss. Vi motionärer se icke från vår uppfattning denna statens strafflagbestämmelse såsom en hjälp och ett vapen i kampen mot råheten, vi se den tvärtom som ett *hinder* för oss att kunna själfva tillräckligt vara med, jämte alla andra, i kampen mot detta slags råhet. Ty vi vilja icke för vår del — det säger sig själf — vara med om att på sådant sätt reagera mot dylika uttalanden, att man kan göra gällande: »Så där ja, nu hetsa de till angivelse till åtal, nu blir det religionsbrottsåtal igen, medeltiden skall stiga ned!» Nej, det är orimligt, att man icke märker, att man i själfva verket kommer att intaga en fastare position, en säkrare ställning, ifall man *icke* anlitar statens strafflag, utan i stället vädjar till alla de krafter i samhället, hvilka äro med om att en diskussion skall föras så, som den *bör* föras. Det är efter min öfvertygelse en styrka i den ståndpunkten, som icke har kunnat rubbas på minsta sätt genom den argumentation, som här emot densamma har förebragts.

Af utskottet ha anförts en del synpunkter, men jag tror, att

dess ståndpunkt nu ändå är tämligen uppgifven här i kammaren. Dess ståndpunkt, att allt är bra som det är, tyckes icke diskussionen här på minsta sätt gilla, utan äfven de, som hafva en annan mening än vi, tyckas alla erkänna, att det alldeles icke är lämpligt som det för närvarande är ställt, och de anse, att det borde ske en sådan omflyttning, att religionsbrotten afskrefves och det i stället skedde en ökning på fridsbrottskapitlet. Det är ju också omkring den ståndpunkten, som reservanterna till sist samlat sig, ehuru med något olika motiveringar.

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.
(Forts.)

Jag kan icke annat än för min del tillstå, att jag känt mig högst tveksam, huruvida det verkligen kan behöfvas någon tillökning af de skyddsbestämmelser, som vi redan ha på fridsbrottens område, för gudstjänst och dylikt. De exempel, som man under hand har framfört om behovet af ett sådant ökad skydd, ha synts mig dels rätt uppkonstruerade och dels en smula svaga. Så har det t. ex. sagts, att en religiös person, som går på gatan med en psalmbok i handen, för närvarande icke skulle vara tillräckligt skyddad mot att någon kommer och antastar hans religiösa öfvertygelse. Han skulle visserligen vara skyddad, då han väl kommit in i gudstjänstlokalen, ty därom är lagen tydlig och klar, att där får ingen uppträda störande, men däremot på vägen dit skulle han ej vara skyddad. Ja, jag kan måhända icke bedöma den saken, men nog förefaller det mig naturligt, att lika väl som en person har rätt att gå i fred på gatan och icke bli utsatt för att antastas t. ex. för någon klädespersedel, som han bär, eller något sådant, lika väl bör han ha skydd mot ett dylikt antastande i de allmänna bestämmelserna för ordningen, om han skulle bära det uniformsmärket, att han går med en psalmbok i handen. Jag kan knappt tro, att en utvidgning därvidlag verkligen behöfves. På samma sätt har också anförts ett annat tänkt fall. Det har sagts, att om utanför ett bönehus någon oliktankande skulle sätta upp en skylt: »Här bedrifves allehanda skoj och spektakel, akta er för att gå dit», detta skulle vara i hög grad kränkande för känslorna hos dem, som gå dit i varm öfvertygelse. Men saken har, som det mesta i denna världen, två sidor, och jag må säga, att det nog ändå kan sättas i fråga, hvad som bör i det fallet vara tillåtet. Skulle det icke kunna anses vara berättigadt, att t. ex. åt en publik, som tränges till ett möte med tungomålstalande, religiöst exalterade människor, utdela små lappar på vägen, på hvilka stode några omdömen om den sortens religiositet, sannolikt då icke i så synnerligen smickrande ordalag? Det förefaller mig, att här kommer den enes rätt att ha en åsikt och den andres att ha en annan att stå emot hvarandra, och det kan vara vanskligt att afgöra, hvilkendera som bör ha företräde.

Men för min del skall jag dock gärna erkänna, att om det möjligen kan behöfvas en revision och utvidgning af straffen för fridsbrott i detta fall, jag naturligtvis inte har det minsta att

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.
(Forts.)

däremot invända, om nämligen man noga iakttaget den passus i herr Lindhagens motivering, som professor Thyrén såg »med ångslan», om jag minnes rätt, nämligen att man skall noga aktgifva på att arbetet ärligt begränsas till just detta, så att ej i de nya bestämmelserna glömmas sig kvar något af hvad som bör komma bort. Man bör alltså begränsa arbetet till att skydda den religiösa friheten och till att värna den enskilda individens rätt att fritt få ha sin mening, sin tanke, att skydda den enskilda individens rätt till frihet med ett ord. Men man kan icke underlåta att samtidigt betona andra enskilda individers rätt att också uttala sin mening, sin tanke, och att kläda den i den form, de för sin del finna vara den, som mest tilltalar dem.

Det har redan förut anmärkts i diskussionen, att år 1887, då denna fråga senast behandlades, man ifrån frireligiöst håll med synnerlig skärpa och bestämdhet betonade, att man icke ville veta af något skydd af den art, som då bjöds. Jag satt då på referentläktaren till Andra Kammaren, och jag erinrar mig ganska väl de förhållanden, som då förelägo, och den värme, med hvilken en i ordets egentliga mening from man, doktor Erik Nyström, för sin del häfdade den ståndpunkten, att de verkligt kristna äro så öfvertygade om sin saks sanning, att de undanbedja sig statens skydd för att ytterligare få denna sanning understruken genom lagparagrafer och genom domar öfver motståndare. Jag tror, att de frireligiösa skulle ha godt af, om de fortfarande behölle den ståndpunkten i lika styrka, som på den tiden denne deras taleman hade. Det är dock egentligen den enda ståndpunkt, som är förenlig med deras egen historiska utgångspunkter och förutsättningar, med deras anspråk på rätt för sig själfva att ha sin åsikt, men icke att på något sätt ingripa mot andras rätt att ha rent diametralt motsatta meningar och uttala äfven dem.

En annan sida af saken kan det ej heller vara olämpligt att fästa uppmärksamheten på, när man har denna fråga före. Det var en obestriddlig förminskning af straffmåttan, som år 1887 ägde rum, men det motiverades med, att man önskade få straffen så pass *tidsenliga*, att lagen kunde tillämpas. Jag har en viss farhåga för, att bakom den egentligen ganska konservativa åskådning, som här utvecklades af professor Thyrén, gömmer sig något af samma tankegång: om vi få dessa nya begränsningar, så kan det bli ett mera lifligt tillämpande än hvad vi nu för tiden varit vana vid. I så fall måste jag nu säga som den dåvarande vänstern i Andra Kammaren, hvilken förklarade, att den icke ville vara med om lagändringen, utan att den hellre såge, att förhållandena förblefve sådana som de vore. All slags upplifning af dessa paragrafer genom att de gjutas i nya former med bibehållande af den medeltidsmässiga uppfattningen af hädelse, att den skall vara något, som staten bör straffa, är säkerligen af ondo.

För min del skulle jag därför helst ha önskat, att man kun-

nat stanna i reservationen vid ett bifall till motionerna. Men då jag, som jag förut har sagt, icke kan ha anledning att motsätta mig att en undersökning sker, i hvad mån fridsbrottsbestämmelserna kunna behöfva förtydligas och kanske utvidgas i sammanhang med att hädelseparagrafen borttages, kan jag för min del rösta för bifall till reservationen, sådan som den föroligger, men jag kan omöjligen ansluta mig till herr von Schéeles yrkande. I den tid, hvori vi för närvarande lefva, verka dessa hädelsebestämmelser fullständigt medeltid. Vi vilja ej komma tillbaka till den, vi vilja ej ha de straff, som fotas på dessa åskådningar, fram igen under en ny kapprock, hvarunder man ändå känner igen det gamla tämligen väl. Och vi vilja ej ha sådana anordningar, hvarigenom vi få mer af detta slags åtal än vi redan tyvärr fått på senaste tiden.

Utvecklingen går ändå, trots allt, i den riktningen att låta rättelsen af förlöpningar på detta område bli den allmänna opinionens sak. Därför, herr talman, ber jag att få för min del, som sakerna nu ligga, ansluta mig till den af herrar Widén, Lindhagen med flera framburna reservationen. Jag ber att få göra detta i öfvertygelse därom, att vi då skola komma fram till ett sådant sakers tillstånd, att där blir en verkligt upplyst allmän mening, som så tillräckligt reagerar mot råheten i alla de former den ikläder sig, att råhetens apostlar minsann ej skola få någon anledning att rosa marknaden, på samma gång de skola känna, att då först, sedan lagbestämmelsen är borta, ha de kontrollen öfver sig af den allmänna opinionen, som dömer och fördömer deras handtering.

I detta anförande instämde herrar *Lindqvist, Blomberg, Lindley, Tengdahl, Hasselquist, Johansson* i Stockholm, *Söderberg* i Stockholm, *Rissén, Persson* i Stockholm, *Borg, Wallin, Svensson* i Nyköping, *Kropp, Åberg, Lindberg, Persson* i Malmö, *Nilsson* i Malmö, *Rydén, Christiernson, Linders, Waldén, Thorsson, Kristensson, Lindblad, Forssell, Leksell, Berg* i Munkfors, *Larsson* i Västerås, *Eriksson* i Grängesberg, *Rundgren* och *Carlsson* i Malmberget.

Herr Byström: Herr talman, mina herrar! Det är klart att lagparagrafer, som äro så formulerade, att de ena gången kunna tillämpas mot verkligt fromma, kyrkligt sinnade människor och andra gången mot sådana, som icke hafva någon som helst aktning för religionen och kristendomen, icke kunna nu vara lämpliga och icke hos mig förmått tillvinna sig något djupare förtroende. Jag erinrar mig, att personer, därför att de sökt utöfva sin religion efter sin egen uppfattning, enligt dessa paragrafer blifvit dömda till omilda och hårda straff. Det är klart, att den, hvilken i hufvudsak har en sådan uppfattning, som redan omnämnts uti det anförande, som citerats från den aktade frikyrkomannen doktor Erik

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.
(Forts.)

*Om upphäf-
vande af 7 kap.
1 och 2 §§
strafflagen.
(Forts.)*

Nyström, då han var ledamot af kammaren, nämligen att kristendomen icke behöfver skyddas af världsliga straff, och hvilken såsom han ställer sig på den bogen, att man är emot världsliga straff för åsikter uti religiösa frågor, icke kan finna mycket stöd för att tillämpa dessa hårdhändta straffåtgärder mot dem, som uttala ogillande af religionen eller någon af dess sanningar. Afläser man Jesu Kristi, Mästarens från Nasaret lära och exempel rätt, blir förhållandet enahanda. Han har icke gifvit anvisning på denna utväg. Af hvad jag läst i religionshistorien finner jag också, att många af kyrkans bästa och varmaste män hafva haft ungefär sådan åskådning, som jag nu sökt framställa. Med denna min uppfattning är det klart, att jag kommer att ansluta mig till dem, som önska, att någon förändring måtte ske uti ifrågavarande paragrafer. Men när jag gör detta, vill jag göra det under de allra bestämdaste protester mot de yttringar, som kommit till synes på vissa områden mot religionen och den kristna tron. Särskildt vill jag uttala mitt högsta ogillande öfver de anfall, som gjorts mot den kristna åskådningen af Kristi människoblifvande, liksom jag i öfrigt ogillar anfallen mot den kristna åskådningen.

När jag yrkar bifall till reservanternas framställning, har jag velat göra detta under dessa uttalanden.

Hvilkendera reservationen kan vara den lämpligaste, den som framställt af landshöfding Widén eller den som antydts af professor Thyrén, vill jag icke för ögonblicket uttala mig om. Jag tror att båda kunna verka den mildring af paragraferna, som säkerligen är nödvändig.

Jag finner också stämningen i denna kammare vara sådan, att det knappast lärer blifva något annat beslut än en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan af det innehåll, som förekommer i någondera af dessa reservationer. På samma gång jag instämmer med talaren på smålandsbänken i hans opposition mot de råa yttrandena som förekommit på en del håll mot kristendomen, kan jag naturligtvis icke instämma med honom i hans yrkande, enär han yrkat bifall till utskottets förslag och jag yrkar bifall till framställningen om skrifvelse till Kungl. Maj:t i ärendet.

Herr Thyrén: Herr talman, mina herrar! Det är närmast några yttranden af herr Branting, som påkallat åtminstone ett förtydligande från min sida. Han sade, bland annat, att jag skulle uttala mig ringaktande om vissa abstrakta allmänna begrepp, såsom t. ex. allmän människokärlek, hvilka kunde hafva djup betydelse för dem, som trodde på desamma. Häremot vill jag emellertid på det allra bestämdaste protestera. Jag tror, att jag, såsom herrarne nog torde påminna sig, använde uttrycket att det vore *fullt* att säga något hänande om allmän människokärlek. I den punkten låg, därom kan jag försäkra herrarne, ingenting af det *ironiserande*, hvarpå herr Branting anmärkte. Men hvad jag me-

nade, och hvare jag tror många instämna, var, att det är en stor skillnad mellan *att* med gäckeri angripa någonting, som, huru erkännansvärdt det än månne vara, dock icke fattas såsom en lefvande person, utan blott såsom ett ting — det må vara humanitär människokärlek eller kosmopolitism, det är i hvarje fall icke någonting som lefver i vanlig mening — och *att* med gäckeri angripa verkligt lefvande människor, eller låt vara någonting, som fattas som lefvande människor af de religiösa. Dessa två saker kunna, såvidt jag förstår, icke jämföras med hvarandra. Det ena som det andra må vara klandervärdt, men det är ingen orimlighet uti att det ena fallet anses så mycket klandervärdare än det andra, att strafflinjen går emellan dem båda.

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.
(Forts.)

Vidare yttrade herr Branting någonting, som förvånade mig. Han ansåg sig hafva konstaterat, att jag i fråga om lagstiftning önskade *en* lag för begåfvade och *en* för obegåfvade, hvilket han stödde på två grunder. Jag tycker att han uppförde en väl stor byggnad på en svag grund, eller låt vara på två svaga grunder. Den ena hämtade han från diskussionen härom dagen, då det var fråga om smädelse mot Riksdagen, då jag skulle sagt, att ett kvickt skämt finge passera under det ett klumpigt skämt borde straffas. Men jag tar herrarne till vittne, att jag sade rakt tvärtom. Jag sade nämligen, att vare sig skämtet är blandadt så, att det håller 10 delar kvickheter på en del näsvishet eller om proportionen skulle vara rakt motsatt, bör det i *hvarje* fall vara straffritt. — Det var således en svag grund, eller rättare, den var *mer* än svag, ty den saknade fullkomligt existens.

Jag öfvergår därefter till den andra grunden. På tal om Voltaire, yttrade jag, att det vore skillnad på, om någonting, som kunde betraktas såsom gäckeri eller hån, blifvit sagdt af Voltaire eller af någon annan. Härmed menade jag naturligtvis icke att *straffdomaren* skulle fria den ene och fälla den andre, och ännu mindre, att det i lagen skulle sättas in två paragrafer: en för begåfvade, såsom Voltaire, och en för andra. Jag menade endast, att ett dylikt gäckeri i den *allmänna meningen* helt naturligt kommer i annan belysning, om det framträder i form af verklig kvickhet; men inför lagen skola naturligtvis alla vara lika.

Dessa två anmärkningar har jag gjort mera i förbigående. De hafva icke så mycket att säga. Om en annan punkt i herr Brantings anförande är det däremot så mycket mera att säga. Det gäller själfva hjärtpunkten, nämligen denna kardinalfråga: *Vinner samhället någonting på att släppa lös hån och gäckeri?* Herr Branting förebrådde mig, att jag »teoretiserade», då jag sade, att, om det gällde på Voltaires tid att rifva ned den hierarki, som stod i förbund med feodalsystemet, gäller detta icke nu. Herr Branting frågade: Kan man vara så själfberömande beträffande vår tid, att man kan påstå, att någonting sådant icke förekommer nu? Jag svarar: Hvad vårt land angår, och något annat land hafva vi icke

Om upphälvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.
(Forts.)

att göra med, när vi stifta strafflag, finnes icke nu något motstycke till detta förbund mellan den kyrkliga hierarkien före revolutionen och det gamla feodalsystemet, och jag påstår också, att det hos oss icke finnes något sådant sammanhang mellan kapitalismen och religionen. Huruvida man kan säga, att det icke heller finnes i något annat land, därom vill jag icke yttra mig, men jag bestrider att det finnes uti vårt land. Jag vill nu gå ett litet steg längre — eller ett långt steg — och hemställa till herrarne litet hvar, som nu verkligen tro på de moderna humana idéerna, om herrarne verkligen äro så säkra på, att de humana idéer, hvarpå äfven den ärade talarens världsåskådning hvilat, någonsin skulle uppstått, brutit sig fram och gjort sig gällande, om icke kristendomen varit? Jag bestrider icke, hvad alla människor veta, att »statskristendomen», såsom det heter i motionen, gjort sig skyldig till mycket svåra öfverdrifter och under långa tider gått stick i stäf mot verklig kristendom, men man får icke glömma den ena sidan för den andra. Skulle man historiskt sedt anse det sannolikt, att våra moderna humana idéer någonsin utvecklats sig, i fall kristendomen icke funnits? I det stora hela har faktiskt denna moderna åskådning icke uppstått i någon kultur, som icke varit kristen. Den högt lysande grekiska, den romerska, den asiatiska, t. ex. indiska och kinesiska kulturen voro eller äro mycket utvecklade, i många afseenden jämförliga med och i enstaka fall öfverträffande vår, men hafva vi någonsin i dessa kulturer sett begreppet människovärde framträda ens i den enkla yttringen af slafveriets upphäfvande, hafva vi någonsin sett, att denna moderna åskådning verkligen brutit sig fram i *icke kristna* kulturländer? Den indiska religionen kommer kristendomen ganska nära, men jag behöfver icke upplysa herrarne om, huru det förhåller sig med människovärdet i Indien. Den grekiska världsåskådningen, med Socrates och Plato, anföres ofta som besläktad med kristendomen. Men jag behöfver icke påminna herrarne om, huru fjärran det var för denna världsåskådning att likställa en fri med en slaf, ja till och med en hellén med en barbar. I fall denne högt bildade grek skulle tagit notis om vår världsåskådning, skulle han funnit oss narraktiga, som betrakta alla människor lika, därför att de tillhöra samma djurart. Hvarför är nu icke vår världsåskådning i denna del lika alla andra kulturers? Jag vill blott såsom min personliga öfvertygelse säga, att det är därför, att kristendomen har kommit emellan och starkare än andra åskådningar accentuerat den *odödliga själen* såsom det egentligen varande i människan och satt den jordiska tillvaron såsom en bisak; äfvenså betonat likheten mellan människorna såsom alla af Kristus återlösta o. s. v. Detta har — äfven om det icke uti politiska verkningar under lång tid kommit fram i dagen — dock legat på djupet och verkat och under årtusenden genomsytrat åskådningen, tills den blifvit som den nu är. Härtill vill jag lägga, icke en profetia, utan en lös tanke med afseende på framtiden.

Antaget att någon gång kristendomen skulle till sista resten absolut försvinna ur världsåskådningen, äro då herrarne säkra på att det humanitära, som vi betrakta såsom det utmärkande för vår åskådning, kommer att stå kvar? Jag är åtminstone för min del icke säker på det. Det skulle stå kvar en tid, genom en vis inertia — hvad som en gång finnes är icke lätt att rubba — men förr eller senare skulle det visa sig, att den säkra grundvalen vore borta, och vi skulle vända tillbaka till den uppfattning, som i det hela varit alla andra kulturers; »människovärdet» skulle icke längre läggas till grund för världsåskådningen. Man må gilla eller icke gilla kristendomen, men man kan icke historiskt blunda för det faktum, att just alla dessa kristna idéer, som skilja vår religion från andra världsåskådningar, de och ingenting annat äro den verkliga källan till det »humana» i vår tid och, jag vill säga det rent ut, källan till såväl det berättigade som det öfverdrifna i vår humana åskådning.

Om upphäv-
vande af 7 kap.
1 och 2 §§
strafflagen.
(Forts.)

Då jag har den uppfattningen af själfva hjärtpunkten af frågan, torde det icke förvåna herrarne, att jag fortfarande kommer att yrka afslag å motionerna. Jag kan icke se saken på annat sätt än att allt beror därpå, huruvida samhället vinner eller förlorar på att denna åskådning undergräfvades. Jag anser, att samhället *icke* vinner, utan förlorar. Under sådana förhållanden är det klart, att jag icke kan tolerera det offentliga *hånandet*. Den så att säga nakna, rena kritiken med tankens vapen sätter jag mig aldrig emot, och det torde vara få bland oss, som göra det. Den är nödvändig för utvecklingen och har ej heller för den religiöse annan verkan, än att religionen framstår desto klarare. Hånat och gäckeriet åter äro efter min åsikt meningslösa. Det skulle varit annorlunda, om ett feodalsystem funnits, sådant som det under Voltaires tid, eller om det bestått ett förbund mellan religionen och kapitalismen; men för vårt land finnes ingenting sådant. Därmed är min ställning i frågan absolut klar: *motionerna böra icke bifallas*. Hvad åter beträffar valet mellan den ena eller den andra formen af reservationen, betyder detta icke så mycket, enär reservanternas, som förut anmärkt, bundit sina händer genom ett uttryck, som förekommer i motionens motivering och som tolkar den föreslagna bestämmelsen så, att den *blir* den norska lagens, äfven om reservanternas behålla sin egen formulering. Under sådana förhållanden ser jag icke något skäl, hvarför man icke kan säga rent ut, att den norska formeln är ofrånkomlig, då man i alla fall är fast; och då hufvudfrågan för mig står så, huruvida det offentliga hånandet skall straffas eller icke, och jag anser, att det *skall* straffas, ber jag, efter hvad som förekommit, sedan jag första gången hade ordet, att få yrka bifall till herr von Schéeles förslag.

Herr Zetterstrand: Herr talman! Jag ber endast att få tillkännagifva, att med anledning af hvad i diskussionen förekommit

Om upphäf-
vande af 7 kap.
1 och 2 §§
strafflagen.
(Forts.)

jag kommer att gifva min röst för herr von Schéeles yrkande, enär detsamma, grundadt på den motivering, som framstälts af herr Thyren, bäst öfverensstämmer med den uppfattning jag har i frågan.

Herr Starbäck: Herr talman! Jag hade verkligen icke tänkt yttra mig i den här frågan, ty jag hade trott, att det skulle bli ett meningsutbyte mellan juristerna här i kammaren om hvilken form för ändring af lagen eller hvilken form för reservationen skulle vara den lämpligaste. Men jag har icke kunnat underlåta att under diskussionens lopp erinra mig ett litet yttrande ur sagan om Lycko-Per. När Lycko-Per blef kejsare, skulle en af hans första regeringshandlingar vara att skriva under dödsdomen för några, som brutit mot den i *hans* kejsardöme rådande religionen, och då blef Lycko-Per rätt förvånad och frågade: »Finnes icke religionsfrihet här i landet?» — »Jo,» svarade justitieministern, »för dem, som bekänna sig till — den rena läran.»

Det har icke varit utan att jag äfven i herr Thyrens anförande funnit liksom detta vara utgångspunkten, att vi skola fastslå det, som, jag skall gärna medgifva det, för majoriteten af Sveriges invånare är heliga ting, såsom något, hvilket skall nödvändigt skyddas, men att de, som möjligen hysa en annan världsåskådning än den, som är byggd på kristen grund, om man också möjligen kan tänka sig, att deras känslor äro af sårbar art, alls icke skola ha något skydd. Med andra ord sade herr Thyren, att yttrandet för visst folk blifvit en idol, för hvilken allt skall offras. Jag skulle vilja rekommendera min ärade kamrat på skånebanken att tänka efter, om icke toleransen vore en idol, för hvilken vi kunde offra äfven den synpunkten, att det nödvändigt skall vara en viss grupp af medborgare, hvilkas yttranden och tankar skola vara omgärdade med rättsskydd.

En annan talare har förut här något berört detta och framhöll särskildt positivismens religion såsom något, hvilket man kunde anse vara af den art, att skydd skulle kunna påkallas mot hädelse mot dess grundsanningar; men han medgaf, att det var kanske mindre berättigadt. Jag förstår icke den inskränkningen. Om en person uppfostras i en omgifning, som hyllar samma åsikter, som han uppfostras uti, och han lär sig, att dessa äro heliga, skall det då verkligen med fog kunna påstås, att det är omöjligt, att hans känslor för dessa ting böra vara af samma värde och art, som de känslor vi ha för den religion, i hvilken vi uppfostrats? Man skulle ju lätt något utförligare kunna sysselsätta sig med dessa saker, men jag tillåter mig i stället för att själf säga någonting om detta hänvisa till en liten afhandling, som jag har liggende framför mig, och som hänför sig till ett liknande resonemang, som vi nyss voro vittne till, nämligen åtalet mot Strindberg för 25 år sedan. Då fanns i Uppsala en inspektor för Göte-

borgs nation, som var teologie professor och hvars namn var Myrberg. Han höll ett anförande inför detta Göteborgs landskap, i hvilket han från måhända andra utgångspunkter än motionärernas, men i alla fall med enligt min mening logisk och bindande bevisföring kommer till precis samma resultat som de. Han konstaterar, att vi icke lefva i ett teokratiskt samhälle, där förbrytelser mot Gud straffas på ett särskildt sätt och såsom sådana, utan att dessa förbrytelser ha öfvergått till att anses såsom borgerliga förbrytelser och därför böra straffas såsom sådana. Så påvisar han, att från den synpunkten icke blott statskyrkans bekännare böra äga ett sådant skydd, utan äfven andra religiösa trosbekännare inom landet, någonting, om hvilket vi alla äro ense. Vidare säger han, och citerar därvid en norsk teolog — vi ha således två teologiska auktoriteter, som komma till samma resultat —: »Är det, som skall straffas, det att vår känsla blir sårad, så är det ledsamt, att vi få lika så liten rätt att bespotta fritänkarnes tro, som de att bespotta vår.» Så framhåller han positivismen som exempel på en sådan fritänkarnes religion och säger på ett annat ställe: »Å nej, när det är en kristen, som gör narr åt en annan religion, så tycka vi, att det är rätt och godt gjordt. Men så kunna vi icke heller kräfvast straff mot en fritänkare, som gör mot oss, hvad vi i påkommande fall utan tvekan skulle göra mot honom.»

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen (Forts.)

Jag skall icke längre trötta kammaren med att citera denna afhandling, men jag vill dock framhålla, att här komma helt andra synpunkter fram än de, som äro vanliga från teologiskt håll. Här äro dock toleransens bärande anspråk framme i sin rätta form, och resultatet blir också, att han kommer till samma slut, som motionärerna komma till.

Det är verkligen litet märkligt också, för att fästa mig i någon ringa mån vid herr Thyréns senaste resonemang, att han framställde denna fråga, huruvida hela den humana åskådning, på hvilken bland andra en föregående talare, en ärad meningsvän till mig, skulle byggt sin lifsuppfattning, kan tänkas finnas annat än genom kristendomen. Jag skulle då vilja fråga professor Thyré: är det icke en human förändring i lagstiftningen, som vi för närvarande debattera? Skulle då icke kristendomens verkningar i humanitär riktning nu hållit på att arbeta så länge, att den kunde sätta kronan på verket, därigenom att vi finge bort denna kvarlefva af medeltidens barbarism? Detta skulle vara, synes det mig, konsekvensen af den uppfattningen, att humanitet och kristendom stode tillsammans med hvarandra.

Huru som helst kan jag icke finna annat än att det är lugnare för mig att i denna fråga stå på den gamle teologie professors ståndpunkt än på den moderne juridiske professors.

Jag har icke funnit någon som helst anledning att sluta mig till det yrkande, som framställt af herr Thyré, utan ber jag, herr

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen. talman, att få yrka bifall till reservationen, sådan den ursprungligen är formulerad.

(Forts.)

Herr Kronlund: Herr talman! Visserligen har jag under-tecknat en motion, hvars kläm öfverensstämmer med en annan af herr Branting m. fl. afgifven, men jag får dock säga, att jag i denna fråga är i grundåskådningen af alldeles motsatt åsikt mot den af herr Branting uttalade. Jag kan icke dela den optimistiska tro, den uppfattning, som herr Branting gjorde sig till tolk för, då han sade, att fullkomlig straffrihet på det religiösa området skall med-föra en reaktion, som minskar råheten eller gör den omöjlig.

Jag för min del tillhör dem, som skatta en varm religiös tro och öfvertygelse såsom det bästa och högsta i lifvet, men en tro, som skapas endast af hjärtats behof, och icke af torra dogmer, icke af den ortodoxa högkyrkligheten, representerad af en och annan små-påfve i stiftsstäderna. Jag anser, att den religiösa öfvertygelsen och känslan likaväl som den kroppsliga integriteten är i behof af lagens skydd, men jag kan på samma gång icke finna annat än att vi ha så mycket af medeltid i vår kyrkolag, i vår statskyrkliga hierarki m. m., att vi ej böra bibehålla en paragraf, en strafflags-bestämmelse, som historiskt sedt egentligen innebär ingenting annat än en bannlysningsparagraf för kättare. Skydd för den religiösa friheten och skydd mot förhånande af religiösa känslor äro något helt annat än ett enbart skyddande af statskyrkans troslära. Det förra vill jag för min del på det lifligaste behärta. Det senare straffskyddets kvarstående i sin nakenhet anser jag vara ett sårande af den allmänna religiösa känslan, då detta straffbud liksom säger, att de frireligiösas tro får ni håna för såvidt den ej öfverensstämmer med statskyrkans troslära, och vill jag på det allra bestäm-daste opponera mig emot.

Det är dessa synpunkter, som gjort, att jag för min del under-tecknat motionen, och efter det anförande, som herr Widén nyss höll, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till hans reservation.

Herr Kjellberg: Herr talman! Jag får erkänna, att jag i afsende på den formella behandlingen af denna fråga och för erhållande af någon ledning rörande det beslut kammaren borde komma till i formellt afseende hade hoppats på en klargörande ut-redning och ett stöd af den framstående straffrättslärd, som tvenne gånger yttrat sig i frågan, men jag måste erkänna, att jag i hans anföranden icke fann, hvad jag sökte, utan nästan motsatsen. Ty jag kan icke neka till, att han, särskildt i sitt senaste anförande, sväfvade ut från hvad frågan innerst gäller. Själf framhöll herr Thyrén, att här var fråga om skydd för det centrala i religionen, det må nu vara den ena eller andra af de religioner, hvilkas ut-öfning är tillåten här i riket. Men om jag då frågar, hvad som

verkligen är det centrala i en religion, särskildt i den kristna och alldeles särskildt i den lutherska, så framhöll visserligen herr Thyrén, att frågan om själens odödlighet och hållandet på människovärdet enligt *hans* uppfattning vore det centrala. Härvid vill jag invända, att meningarna om hvad som är centralt i den ena eller andra religionen dock torde vara minst sagdt delade bland deras egna anhängare. Herr Thyrén har trots sig kunna i formellt afseende lösa frågan genom att ändra reservanternas yrkande till formen och tala om straffbestämmelse för offentligt hånande af *trosbekännelse*, hvars utöfning är här i riket tillåten.

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.
(Forts.)

Hvad menas då med en kyrkas, en sekts trosbekännelse? Anser herr Thyrén, att, då vi använda den termen, vi därmed beteckna det centrala i den ifrågavarande religionen? Han hade dock förut sagt något, som strider mot en sådan tolkning, när han talade om centrala och perifera ting. Han medgaf då, att bibeln har åtskilliga ställen, som väl kunna ge anledning till kritik och som man icke så noga kan hålla på, och det vore väl alla öfverens om, tycktes herr Thyrén tro. Det är dock ej så; det råder tvärtom olika meningar om hvad som får angripas i bibeln, och ehuru det en lång tid tolererats, att man till och med skämtat med vissa bibelställen, som ansetts ha mindre värde i religiöst hänseende, finnes det ännu denna dag i vårt land och i vår statskyrka de, som hålla på bibelns integritet och anse hvarje ord i bibeln vara af gudomligt ursprung. Alltså menar jag, att i herr Thyrens anförande låg en motsägelse, då han å ena sidan framhöll, att »trosbekännelse» just omfattar det centrala, men å andra sidan talade om att i bibeln finnas både centrala och perifera element. Nu ingå både gamla och nya testamentet i svenska kyrkans lära. Om man således med ordet trosbekännelse vill beteckna det centrala i svenska kyrkans religion, ber jag få fästa uppmärksamheten på att vi i kyrkolagens första paragraf ha att söka hvad denna trosbekännelse eller denna lära — någon skillnad mellan dessa båda tror jag icke finnes — innehåller. Vi kunna väl då icke säga, att ordet »trosbekännelse» i den föreslagna formuleringen af kammarens beslut är ett uttryck för de tillåtna religionernas »centrala område», ty när vi läsa kyrkolagens första paragraf, finna vi, att hvad svenska kyrkans lära omfattar nog enligt allas mening innehåller både det, som är centralt, och det, som är perifert. Jag skall som exempel blott framdraga, att i en katekes, som är af Konungen gillad och stadfäst så sent som år 1878, finnes bland symbola upptaget Athanasii symbolum, hvilket enligt omnämnda paragraf i kyrkolagen är en af svenska kyrkans bekännelseskriter och hvari det säges: »Den, som nu vill varda salig, han måste alltså hållat om tre personer i gudomen.» Jag har emellertid icke hört herr Thyrén tala om, att treenighetsläran tillhör det centrala. Athanasii symbolum slutar så: »Detta är den allmänneliga krist-

Om upphäf-
vande af 7 kap.
1 och 2 §§
strafflagen.
(Forts.)

liga tron; den henne icke fast och stadigt tror, han kan icke varda salig.»

Sålunda, om man med ordet trosbekännelse anser sig beteckna det centrala i religionen, detta som herr Thyrén med sin formulering vill skydda, då tror jag, att man tager miste. Jag har så mycket större anledning att tro så, som jag här har en senare upplaga af katekesen, hvilken är den nu använda, där detta symbolum är uteslutet, och jag har enskildt från kyrkligt håll i dag fått den upplysningen, att detta beror därpå, att detsamma icke vidare användes »i praktiken». När ett sådant svar kan ges, vill jag fråga: hvad är centralt och hvad är perifert i en kyrkas lära öfver hufvud, icke minst i den svenska?

Jag har alltså först velat göra den invändningen mot herr Thyrén, att ordet trosbekännelse, såsom innefattande det centrala i de olika religionerna, knappast torde vara ett adekvat uttryck för hvad man vill ha fram. Vidare vill jag säga, att det, som verkligen är centralt i de olika religionerna, nog är det, som är det mest gemensamma hos dem; det centrala i hvarje religion är nog det, som lefver med det största och starkaste lifvet, det har sina rötter djupt nere hos människorna, och det har mängen gång visat sig, att de religiösa striderna gälla icke det centrala, utan de olika uttrycken, de olika formerna, hvari detta framträd. Det som är det centrala i de olika religionerna, det som ligger djupast rotadt i människonaturen, det lefver, och det lefver alltjämt trots alla strider och alla lagar och utan att behöfva skydd af några lagar. Sålunda, hvad vi icke kunnat göra, hvarken Riksdagen eller kyrkomötet, är att gifva skydd åt idéerna, det vill säga åt det djupaste och högsta, som människan kan uppfatta. Huruvida sedan den ena eller andra religionen kläder dessa idéer, för att de skola bli fattbara för den stora mängden, i olika former, olika ord, olika bilder, det blir en annan fråga, men jag vill än en gång säga min ärade kamrat, herr Thyrén, att när man talar här om det centrala i religionen, bör man komma ihåg, att detta kan icke skyddas och behöfver icke skyddas genom lag, ty det lefver oberoende af lagar.

Sedan kommer jag till en annan fråga, som beröres i motionen. Det är frågan om skydd mot hånet. Alla, som uppträd här i dag, tyckas vara öfverens om, att man, när det gäller en objektiv framställning, en objektiv kritik i en ädel form mot olika kyrkliga uppfattningar och religiösa bekännelser, kan tolerera densamma. Men hvad nu är fråga om, det är hånet.

Jag vill säga några ord om hånet, smädelsen och »hädelsen», om det som kan sammanfattas i uttrycket: ett hänsynslöst angrepp på religiösa föreställningar. De, som nu i dag talat om denna del af den föreliggande frågan, hafva uteslutande sett hånet från den synpunkten, att det är sårande och kränkande för de verkligt religiösa. Denna uppfattning hyser äfven jag, men jag anser det vara ett fel att uppfatta hånet endast från denna synpunkt. Hånet,

skämtet och satiren *kunna* nämligen, när de användas på dessa områden, hafva en uppgift att fylla. Medgifva vi, att det ännu i våra dagar lefver mycken vidskepelse kvar äfven bland de civiliserade folken, medgifva vi, att det är en vinst för människorna och samhället, att så mycket vidskepelse som möjligt försvinner, då tror jag också, att vi skola kunna gå med på det resonemang, hvilket jag nu skall försöka utföra, och som skall lyda på följande sätt:

När en person af nitälskan för att bryta gamla fördomar använder hånet som ett vapen, vid hvars användande han äfven sårar de verkligt fromma, de verkligt troende, de verkligt religiösa, så är det icke alltid hans afsikt att såra dessa. Han kanske icke har tänkt på dem. Men, mina herrar, vi skola icke indela människorna i verkligt religiösa å ena sidan och icke religiösa å den andra, ty det finns många graderingar, och jag vågar säga, att det ojämförligt största antalet människor intager en mellanställning, i det de, åtminstone under en större eller mindre del af sitt lif, äro skäligen indifferentia i religiösa frågor. Hvad gagnar nu hånet, frågar man, och frågan upprepades i herr Thyréns anförande — om man visserligen, som jag nyss erkände, kan säga, att det i många fall länder till skada? Jo, hånet och satiren *kunna* äfven i dessa, om jag så må säga, hjärtefrågor hafva sitt fulla berättigande vid tillfällen, då det gäller att väcka de indifferentia och de sofvande, ty dessa taga icke emot argument, utan vakna först, när knytnäfven smäller i bordet, och därför vill jag gentemot den ärade talaren, herr Meurlings yttrande, »att hånet kommer till, när argumenterna tryta», säga, att det icke är af brist på argumenter, som hånet *kan* berättigas på detta område, utan därför att de människor, som icke vilja höra argumenter, icke reagera för ett logiskt resonemang, först genom hånet tvingas att tänka. Vare sig vi nu se frågan från den synpunkten, att det gäller att väcka människor, som lefva i vidskepliga föreställningar, eller å andra sidan se frågan från deras synpunkt, som vilja uppväcka ett religiöst lif, så vill jag med afseende å båda dessa sidor af saken framhålla, att väckelsen sker icke genom logiskt resonemang, utan genom att vädja till känslorna, vare sig det gäller att väcka genom att framkalla lust att följa en viss af mig predikad lära eller väcka genom att, så att säga, inympa en viss aversion mot en uppfattning, som jag anser oriktig! I bägge dessa fall *kan* det vara berättigadt att som vapen och medel vädja icke till logiken, utan till känslolifvet, både då detta skall reagera för eller emot. Därför anser jag, att det tyvärr finnes många tillfällen, då hånet *kan* göra nytta, jag säger tyvärr, ty människorna äro nu en gång sådana, att det mången gång fordras hänsynslösa medel för att väcka dem.

Jag skall således, sedan jag bedt att få fästa uppmärksamheten på dessa synpunkter, för min del instämma med reservanterna i deras yrkande, och jag gör det af det skäl, att jag icke kan gå

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.
(Forts.)

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.
(Forts.)

med på utskottets hemställan, då jag, på grund af hvad jag här har sagt, anser det vara nödvändigt, att någoting göres i den föreliggande frågan, och då de båda lagrum, hvilka vi nu behandla, enligt min uppfattning måste ändras. Jag skall icke vidare ingå på åtskilliga synpunkter, som redan flera gånger framhållits i debatten.

Återstår att välja mellan det yrkande, som herr Widén m. fl. gjort i sin reservation, och herr von Schéeles yrkande. Af skäl, som jag nämnt, ställer jag mig obetingadt på reservanternas sida, ty jag är öfvertygad, att uttrycket »trosbekännelse» i detta sammanhang skall komma att visa sig allt för sväfvande. Vi kunna icke med ordet »trosbekännelse» begränsa och beteckna det, som vi vilja beteckna och som vi nu afse, då vi vilja skapa skydd för individens religiösa frihet och skydd mot dess kränkande.

Jag ber alltså, herr talman, att få hemställa om bifall till reservanternas yrkande.

Herr Thyrén: Herr talman! Jag vill endast säga ett par ord med anledning af formuleringen af den föreslagna reservationen.

Denna formulering, som jag först omnämnde och som sedan upptogs såsom yrkande af herr von Schéele, är så godt som ordagrant afskrifven efter den norska lagen, beroende på, att reservanterna själfva på ett annat ställe, nämligen i motiveringen, förklarat, att denna norska lag just innehåller, hvad de med ett oklart uttryck uttalat i sin reservation, och det var på dem jag stödde mig, när jag satte in den tydliga norska bestämmelsen i stället för den otydliga i reservationen.

Emellertid har från olika håll gjorts anmärkningar. Den ena rör ordet »offentlig» och den andra rör ordet »trosbekännelse».

Ordet »offentlig» förekommer ju rätt ofta i lagspråket. Siffror kunna icke vara afgörande för tolkningen, så att man skulle kunna säga, att något för att vara offentligt skulle ske i närvaro af till exempel 10, 15 eller 20 personer, utan betydelsen af ordet måste, liksom så mycket annat, i hvarje särskildt fall af domaren pröfvas. Det kan icke hjälpas, att gränsen kommer att blifva flytande. Och i svåra fall får man följa den gamla romerska och för öfrigt äfven svenska regeln att hellre fria än fälla.

Hvad ordet »trosbekännelse» beträffar, tror jag icke, att man behöfver hysa den ringaste farhåga, för att definitionen därpå skulle hämtas ur en paragraf i kyrkolagen, utan med all säkerhet kommer ordet trosbekännelse att tolkas så, som det redan tolkas i de strafflagar, där denna bestämmelse finnes, nämligen så att det afser det centrala i religionen. Hvad sedan beträffar skillnaden mellan hvad som är centralt och hvad som är periferiskt, skulle jag anse mig skyldig att yttra mig däröfver, om detta vore ett kyrkomöte i stället för en Riksdag, men jag antar, att herrarne

icke vänta något försök till en dylik utredning. Det måste naturligtvis bli domarens sak att efter bästa förstånd afgöra, om det centrala i religionen är angripet eller icke.

Emellertid tror jag, att hvar och en har sin mening klar, och jag skall icke yttra hvad som skulle bli ett upprepande af hvad jag redan har sagt.

Linjen ligger klar: Vill man hafva *offentligt hånande* straffbart eller icke straffbart?

Jag skulle vilja tillåta mig att varna dem, som möjligen hafva för afsikt att rösta rent konservativt för *utskottets* förslag, genom att åberopa den af herr Branting uttalade åsikten. Han sade nämligen, att en dylik reformerad lag säkrare torde komma till tillämpning än den nuvarande, emedan den förra är klok, sammanhängande och resonlig, medan den gamla alltid skall mötas af ordet: »Det är en gammal orimlig lag, och en sådan kan man ju icke tillämpa.» Han visar skarpsynthet i detta afseende, och jag förstår, att herr Branting från sin utgångspunkt kommit till denna slutsats, att om nu en bestämmelse icke kan undgås, åtminstone till hvarje pris reformera så, att det icke blir någon reson, klokhet och sammanhang. Det är, som sagdt, från hans utgångspunkt fullkomligt riktigt, men då jag har en annan utgångspunkt, kommer jag också till ett annat slut.

På det att det må blifva fastslaget, att det offentliga hädandet skall straffas, vidhåller jag alltså mitt yrkande om bifall till herr von Schéeles förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen propositioner på: 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) afslag å samma hemställan och bifall i stället till den vid utlåtandet af herr Widén med flere afgifna reservationen samt 3:o) afslag å utskottets hemställan och bifall till nyssnämnda reservation med den af herr von Schéele under öfverläggningen föreslagna ändring däri; och fann herr talmannen det under 2:o) upptagna yrkandet hafva flertalets röster för sig. Votering begärdes emellertid, hvarför herr talmannen för bestämmande af kontrapositionen framställde propositioner å de båda återstående yrkandena, därvid herr talmannen förklarade sig anse det under 3:o) upptagna yrkandet vara med öfvervägande ja godkänt. Men äfven nu begärdes votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående lagutskottets förevarande utlåtande n:o 22 antager afslag å utskottets hemställan samt bifall till den af herr Widén med flere vid utlåtandet fogade reservationen med den af herr von Schéele under öfverläggningen föreslagna ändring, röstar

Ja;

Om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit bifall till utskottets hemställan.

Voteringen utföll med 139 ja mot 68 nej, hvadan propositionen i hufvudvoteringen erhöill följande af kammaren nu godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 22, bifaller den vid utlåtandet af herr Widén med flere afgifna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit nämnda reservation med den af herr von Schéele under öfverläggningen föreslagna ändring.

Omröstningen öfver denna proposition utvisade 91 ja, men 115 nej; och hade kammaren alltså med afslag å utskottets hemställan bifallit den vid utlåtandet af herr Widén med flere afgifna reservationen med den af herr von Schéele under öfverläggningen föreslagna ändring.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter klockan 4,19 e. m. för att åter sammanträda klockan 7 e. m., då detta plenum enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

In fidem.

Per Cronvall.